

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษากายภาพถอดค่านิยมและทักษะในอาชีพของชุมชนในชนบท ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยตามประเด็นเนื้อหาของการวิจัยและได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกต จากบุคคลกลุ่มเป้าหมายและบุคคลรอบข้างกลุ่มเป้าหมาย อันได้แก่ ประชาชนทั่วไป ผู้นำ พระ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความครอบคลุมและความสมบูรณ์ของข้อมูล ทั้งบริบทชุมชนที่ศึกษาและผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บริบทของชุมชนที่ศึกษา
2. การถอดค่านิยมและทักษะในอาชีพของชุมชนชนบทภาคเหนือ
3. กลไกและวิธีการในการถอดค่านิยมและทักษะในอาชีพของชุมชนชนบทภาคเหนือ
4. อิทธิพลการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่มีผลต่อการถอดค่านิยมและทักษะในอาชีพของชุมชนชนบทภาคเหนือ

1. บริบทของชุมชน

ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัยเป็นชุมชนชนบทและอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยคือ บ้านกิวแลหลวง หมู่ที่ 4 ตำบลยูหว้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีปรากฏการณ์ตามประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งทำการศึกษาและหมู่บ้านกิวแลหลวงมีบริบททางสังคมของชุมชนดังนี้

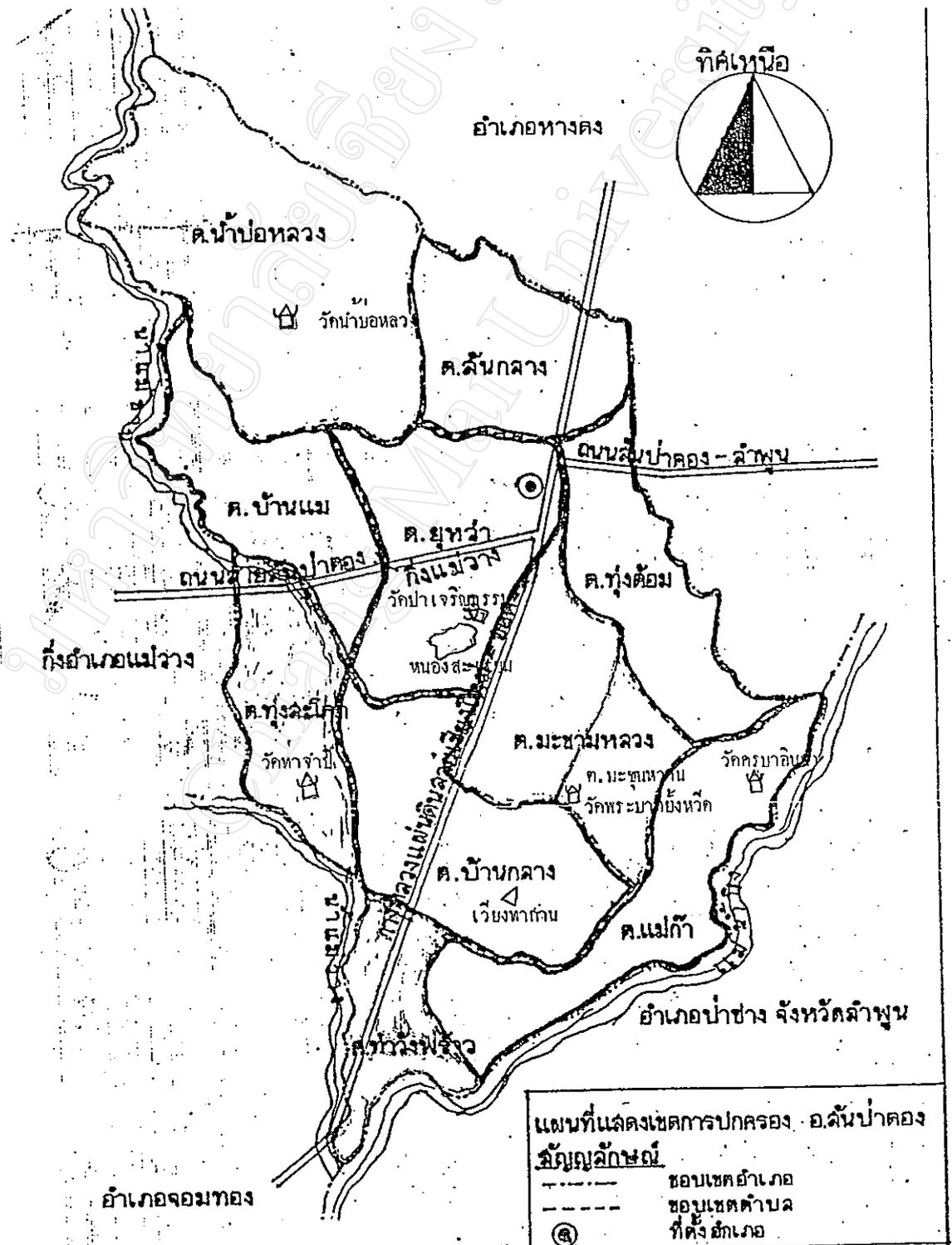
1. สภาพทางภูมิศาสตร์
2. ประวัติความเป็นมาของอำเภอสันป่าตอง
3. กิจกรรมต่าง ๆ ในรอบปีของชุมชน
4. สภาพการตั้งบ้านเรือน
5. สภาพการจัดการศึกษา
6. ศาสนา ความเชื่อ จารีต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

7. ด้านสาธารณสุข
8. การปกครอง
9. การรวมกลุ่มในหมู่บ้านก๊วแลหลวง

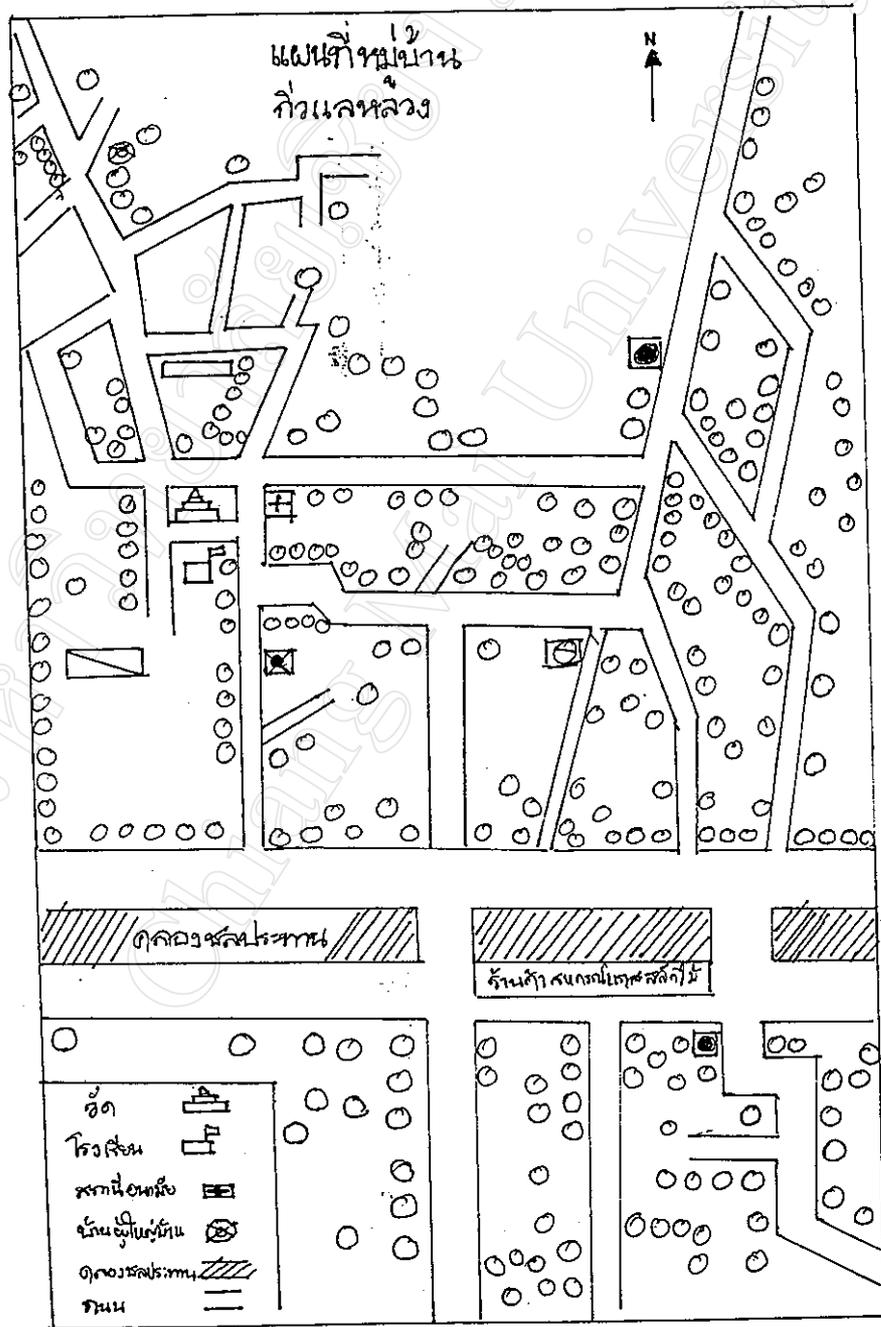
1. สภาพทางภูมิศาสตร์

บ้านก๊วแลหลวง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสันป่าตอง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเชียงใหม่และมีพื้นที่ติดต่อดังนี้

แผนภูมิ 2 เขตการปกครอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

แผนภูมิ 3 หมู่บ้านกิวแลหลวง

- สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา
- บ้านเดี่ยว
- ⊠ บ้านรวม
- ⊞ บ้านเดี่ยว
- ▨ อาคารพาณิชย์
- ▧ ถนน

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านหนองหวาย หมู่ 3 ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดทุ่งนาและบ้านอนุเม็ง หมู่ 5 ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านดอนตัน หมู่ 2 ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านกิวแล่น้อย หมู่ 10 ตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

การเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มายังที่ตั้งอำเภอสันป่าตอง ได้ 2 ทางคือ ตามถนนสายเชียงใหม่-ฮอด ระยะทาง 22 กิโลเมตร และจากที่ตั้งอำเภอสันป่าตอง มายังหมู่บ้านกิวแล่น้อย อีกประมาณ 5 กิโลเมตร เส้นทางที่ 2 ตามถนนเลียบคลองชลประทานเขื่อนแม่แตง ถึงหมู่บ้านกิวแล่น้อย ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

บ้านกิวแล่น้อยมีพื้นที่ทั้งหมด 992 ไร่ เป็นที่ดินทำการเกษตรประมาณ 799 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ 24 ไร่ ที่อยู่อาศัย 169 ไร่ (ข้อมูลจาก อบต. ยุหว่า)

พื้นที่ของบ้านกิวแล่น้อยเป็นพื้นที่ราบลุ่มอยู่ในเขตชลประทาน ซึ่งอยู่ในโครงการชลประทานแม่แตง แต่พื้นที่บ้านกิวแล่น้อยรับน้ำ ชลประทานได้ไม่เต็มที่ สาเหตุเพราะอยู่ในเขตปลายสุดของคลองชลประทานแม่แตง จะทำการเกษตรได้เต็มที่ในฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้งพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่คือ ถั่วเหลือง ปลูกได้บางพื้นที่เท่านั้นเพราะน้ำใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ

2. ประวัติความเป็นมาของอำเภอสันป่าตอง

อำเภอสันป่าตอง เดิมเมื่อประมาณ 66 ปีที่ผ่านมา พื้นที่อำเภอสันป่าตองเป็นเขตการปกครองของอำเภอแม่วางและอำเภอบ้านแม ต่อมาทางราชการได้ยุบอำเภอแม่วางให้มารวมกับของอำเภอบ้านแมเป็นอำเภอเดียวกันเรียกว่า อำเภอบ้านแม ต่อมาเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 ได้มีการย้ายที่ว่าการอำเภอบ้านแมมาตั้ง ณ ที่บ้านสันป่าตอง หมู่ที่ 10 ตำบลยุหว่า ซึ่งเป็นที่ตั้งปัจจุบันและเปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น อำเภอสันป่าตอง โดยมีเขตการปกครองเพิ่มขึ้นอีก 2 ตำบล คือ

ตำบลหารแก้ว และตำบลหนองตอง รวมเป็น 14 ตำบล ครั้งในปี พ.ศ. 2489 ทางราชการได้ประกาศตั้งกิ่งอำเภอหางดงขึ้นเป็นอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งติดกับอำเภอสันป่าตอง ตำบลหารแก้ว และตำบลหนองตอง จึงโอนไปขึ้นในเขตการปกครองของอำเภอหางดงตราบทุกวันนี้ อำเภอสันป่าตองอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 22 กิโลเมตร เส้นทางเชียงใหม่-ฮอด

ประวัติของหมู่บ้านกิวแลหลวง หมู่ที่ 4 ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ในสมัยพระเจ้าแสนเมืองมาเป็นเจ้าเมืองครองเมืองนครเชียงใหม่ ได้มีราษฎรชาวบ้านหมื่นสาร บ้านวัวลาย บ้านศรีสุพรรณ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มาตั้งถิ่นฐานทำนาทำสวนอยู่ในเขตท้องที่อำเภอบ้านแม ซึ่งเป็นบริเวณที่มีที่ราบเหมาะแก่การอยู่อาศัย โดยทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบใหญ่ (หลวง) ทางด้านตะวันตกเป็นที่ราบผืนเล็ก (น้อย) มีทางเชื่อมต่อกันเป็นรอยคอด (กิว) ต่อมาเมื่อประชาชนอพยพมาอยู่มากขึ้นจนกลายเป็นหมู่บ้านทางตะวันออกเรียกว่า "บ้านกิวแลหลวง" ส่วนทางตะวันตกเรียกว่า "บ้านกิวแลน้อย" มาจนทุกวันนี้ (ข้อมูลจากการเขียนประวัติบ้านกิวแลหลวง ที่ฝาผนังในศูนย์การศึกษาชุมชนบ้านกิวแลหลวง ในวัดกิวแลหลวง และสัมภาษณ์พระครูสิริธรรมนันท์ เจ้าอาวาสวัดกิวแลหลวงในปัจจุบัน)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบเดือนในรอบ 1 ปี

เดือนสากล	เดือนของภาคกลาง	เดือนของภาคเหนือ
มกราคม	ยี่	สี่
กุมภาพันธ์	สาม	ห้า
มีนาคม	สี่	หก
เมษายน	ห้า	เจ็ด
พฤษภาคม	หก	แปด
มิถุนายน	เจ็ด	เก้า
กรกฎาคม	แปด	สิบ
สิงหาคม	เก้า	สิบเอ็ด
กันยายน	สิบ	สิบสอง
ตุลาคม	สิบเอ็ด	เกี้ยว
พฤศจิกายน	สิบสอง	ยี่
ธันวาคม	อ้าย	สาม

ตารางที่ 2 กิจกรรมต่าง ๆ ในรอบปีของชุมชน

เดือน	ประเพณี	การทำเกษตร
มกราคม	ทานข้าวใหม่	เก็บเกี่ยวข้าวนาปี (ข้าวพันธุ์หนัก)
กุมภาพันธ์	ปอยหลวง	
มีนาคม		ปลูกถั่วเหลือง
เมษายน	สงกรานต์ (ปีใหม่เมือง)	ปลูกข้าวดอก (ข้าวพันธุ์เบา)
พฤษภาคม		เก็บเกี่ยวถั่วเหลือง แรกนา (แสกนา)
มิถุนายน	เลี้ยงผีเสื้อบ้าน, ผีปู่ย่า (ในอดีต)	
กรกฎาคม	เข้าพรรษา บวชพระ	ไถนา หว่านข้าวกล้า
สิงหาคม		ปลูกข้าวนาปี
กันยายน	ตานก๋วยสลาก (สลากพัตร)	ดูแลกำจัดวัชพืชในนาข้าว
ตุลาคม	ออกพรรษา	ดูแลกำจัดวัชพืชในนาข้าว
พฤศจิกายน	บุญกฐิน, ลอยกระทง, ลอยโคมไฟ	
ธันวาคม		เก็บเกี่ยวข้าวนาปี (ข้าวพันธุ์หนัก) ตีข้าว เก็บขึ้นยุ้งฉาง

3. กิจกรรมต่าง ๆ ในรอบปีของชุมชน

จากการสอบถามถึงกิจกรรมต่าง ๆ ในรอบปี มีดังนี้คือ เดือนมกราคม หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปี (ข้าวพันธุ์หนัก) จะมีพิธีทานข้าวใหม่ในเดือนสี่เป็ง (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 เหนือ) คือการนำข้าวที่ได้มาจากผลผลิตใหม่จากฤดูกาลมารวมกันที่วัดแล้วแต่ศรัทธา ปัจจุบันยังมีการปฏิบัติโดยครอบครัวที่มีข้าวเหลือจะนำข้าวเปลือกไปรวมกันที่วัด ครอบครัวไหนไม่ได้ทำนาไม่มีข้าวเปลือก ก็ให้นำเงินมา 30 บาท มาถวายวัด เมื่อพร้อมแล้วก็จะมารวมกันที่วัดทำพิธีทางศาสนาถวายข้าวใหม่ โดยมีกรรมการวัดเป็นผู้เก็บรักษา

เดือนกุมภาพันธ์ (เดือน 5 เหนือ) ถ้ามีสิ่งก่อสร้างทางศาสนาที่สร้างเสร็จ เช่น วิหารหรือศาลาการเปรียญ จะมีการจัดประเพณีปอยหลวง มีการเฉลิมฉลองกันทั้งหมู่บ้าน มีการเชิญแขกต่างบ้านอาจจะเป็นเครือญาติหรือผู้คุ้นเคยกัน มีการตั้งคว้าน (เครื่องไทยทาน) อาจจะเป็นครอบครัวหรือเป็นกลุ่มชอยก็ได้ มีการทำบุญร่วมกันเลี้ยงอาหารเครื่องดื่มกันตามอัธยาศัย จะมีวันนัดถวายที่วัดรวมกันครั้งใหญ่ โดยมากจะให้ศรัทธาต่างบ้านนำเครื่องไทยทานทยอยกันเข้าถวายไปเรื่อย ๆ จนถึงกำหนดวันสุดท้าย เครื่องไทยทานของแต่ละชอยหรือแต่ละครอบครัวในหมู่บ้านถึงจะเข้าถวาย ในภาคกลางวันอาจมีมหรสพแสดง เช่น มีการจ้างช่างขอมมาชอ หรือกลางคืนอาจมีภาพยนตร์มาฉาย มีมหรสพอื่น ๆ มาจัดการแสดงด้วยแล้วแต่สภาพการเงินของหมู่บ้านในช่วงนั้น

เดือนมีนาคม ตามที่สอบถามผู้อาวุโสประเพณีในช่วงเดือนนี้จะไม่มีอะไร ทางด้านการดำรงชีพการเกษตร จะมีการปลูกถั่วเหลือง มีการเตรียมแปลงในปัจจุบันจะใช้รถไถเป็นส่วนใหญ่ ใช้ระยะเวลาตั้งแต่การปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว ใช้เวลาประมาณ 100 วัน

เดือนเมษายน ประเพณีที่สำคัญมีประเพณีปีใหม่เมือง ในวันที่ 13 เมษายน เรียกว่าวันสังขารล่อง วันนี้ชาวบ้านจะตักน้ำเข้าช่วยกันปิดกวาดเช็ดถูบ้านเรือน ทำความสะอาดที่นอน หมอนมุ้ง ซักเสื้อผ้าทำความสะอาดร่างกาย สระผมเพื่อเป็นมงคลแก่ชีวิต วันที่ 14 เมษายน เรียกกันว่าวันเนาหรือวันเนาวัน นี้แต่ละครอบครัวหรือบางครั้งก็ทำร่วมกันหลายครอบครัวจะเตรียมทำขนมที่นิยมทำกันคือขนมเทียน จะทำเป็นไส้ข้าวเหนียวกับมะพร้าวหรือถั่วเหลืองกันน้ำตาลก็สุดแล้วแต่ มีการเตรียมน้ำอบน้ำหอม น้ำส้มป่อย ดอกไม้รูปเทียน เพื่อนำไปรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่กันในวันรุ่งขึ้น ตอนเย็นจะมีการช่วยกันขนทรายเข้าวัด วันที่ 15 เมษายน คนเฒ่าคนแก่สอนว่าวันนี้เป็นวันพญาวัน เป็นวันที่ยิ่งใหญ่กว่าวันทั้งปวง วันนี้ห้ามดำทอหรือแข่งกัน ไม่ให้เด็ดแม้กระทั่งดอกไม้

ตามคำว่า "ไม้ปัดหัก ฝักปัดเด็ด" รวมไปถึงห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ถ้าคนเฒ่าคนแก่ที่เคร่งครัดจะห้ามลูกหลานออกไปเที่ยวไกล ๆ หรือออกจากหมู่บ้าน ในตอนเช้าพ่อแม่จะชักชวนลูกหลานไปวัดนำดอกไม้ อาหารคาวหวาน น้ำส้มป่อยไปทำบุญที่วัดหลังจากทำบุญที่วัดก็จะพาลูกหลานไปรดน้ำดำหัวพ่อแม่หรือปู่ย่าตายาย รวมทั้งผู้ใหญ่ที่ตนนับถือ ผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่จะให้พรแก่ลูกหลานเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต วันที่ 16 เมษายน เรียกวันนี้ว่าวันปากปี จะเป็นวันที่ชาวบ้านไปทำบุญดำหัวขอขมาคารวะพระพุทธรูป บางคนจะพาครอบครัวเดินทางออกจากบ้านไปดำหัวคนเฒ่าคนแก่ ผู้ใหญ่ที่ตนนับถือ วันที่ 17 เมษายน วันนี้เรียกว่าวันปากเดือนจะเป็นวันที่ชาวบ้านไปรดน้ำดำหัว พระภิกษุสามเณร เรียกว่าอาบน้ำพระเพื่อขอกุศลให้ได้ล่วงเกินพระภิกษุ สามเณร

ในด้านการเกษตร หลังจากประเพณีปีใหม่เมือง ชาวบ้านที่มีอาชีพทำนาจะทำการเตรียมที่ดินสำหรับหว่านกล้า ปลูกข้าวตอ (ข้าวพันธุ์เบา) ใช้เวลาตั้งแต่ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 3 เดือน

เดือนพฤษภาคม ประเพณีที่สำคัญตามที่สอบถาม เดือนนี้ไม่มีทางด้านการเกษตร จะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตถั่วเหลือง

เดือนมิถุนายน ในอดีตมีการเลี้ยงผีเสื้อบ้าน เลี้ยงผีปู่ย่า จากการสอบถามผู้อาวุโสในอดีตมีการนับถือผี ทั้งในครอบครัวและในชุมชน ในครอบครัวจะถือผีปู่ย่า และจะถือผีทางฝ่ายหญิงเป็นส่วนใหญ่เพราะในอดีตตามที่สอบถาม ผู้ชายเมื่อแต่งงานแล้วจะมาอยู่บ้านฝ่ายหญิงเป็นส่วนใหญ่ ทุกครัวเรือนจะมีห้องผีอยู่ใกล้ๆ หิ้งพระ แต่จะอยู่ระดับต่ำกว่า มีการเลี้ยงผีก่อนทำการเกษตร เช่น มีการเลี้ยงผีฝ่าย เลี้ยงผีนา ก่อนพิธีทำนา ในชุมชนมีหอผีเสื้อบ้าน ผู้อาวุโสได้พูดถึงการเลิกนับถือผีว่า มีพระภิกษุมาจำพรรษาที่วัดน้ำป่อหลวง ซึ่งตอนนั้นเป็นวัดร้าง ท่านครูบาอินทจักรรักษา เป็นผู้ที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธา ได้ร่วมกับ นายปัญญา ภิญโญฤทธิ ผู้ใหญ่บ้านกิวแลหลวงขณะนั้น และนายจันทร์เป็ง ผู้ใหญ่บ้านกิวแลน้อย ตลอดจนกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนทั่วไป ได้ร่วมกันบูรณะวัดน้ำป่อหลวงขึ้นใหม่ และได้ชักชวนกันเลิกนับถือผี มีการรื้อถอนหอผีเสื้อบ้านและเลิกนับถือผีตั้งแต่นั้นมา ทางด้านเกษตรอยู่ในช่วงดูแลกำจัดวัชพืชและใส่ปุ๋ย

เดือนกรกฎาคม ในด้านประเพณีจะมีประเพณีเข้าพรรษา บวชพระ ขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีเข้าพรรษาในหมู่บ้านจะมีประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ก่อนเข้าพรรษาในอดีตชาวบ้านจะช่วยกันหล่อเทียนพรรษา โดยการบริจาคขี้ผึ้ง บางคนก็บริจาคเงิน นำมารวมกันที่วัด ทำพิมพ์แล้วทำการ

ต้มเทียน หล่อเทียนเป็นแท่ง แล้วช่วยกันตกแต่งโดยส่วหรือช่างในหมู่บ้าน พวกหนุ่มสาวหรือสตรี แม่บ้านก็มีการซ่อมฟ้อน การแสดงต่าง ๆ ในช่วงเวลากลางคืน พอถึงวันเข้าพรรษาจะมีการแห่เทียน ร่วมกัน มีเทียนของโรงเรียน หน่วยงานต่าง ๆ ในหมู่บ้าน มีการฟ้อนและแสดงนำขบวนเทียนเดิน ตามถนนในหมู่บ้านเข้ามายังวัดและถวายเทียนพรรษา ในปัจจุบันตามที่สอบถามเทียนพรรษาจะซื้อ จากตลาดไม่มีการหล่อเทียนเช่นในอดีต

ภาคเกษตร เดือนกรกฎาคมมีการทำการไถหว่าน เตรียมการทำนา

เดือนสิงหาคม ประเพณีสำคัญไม่มี แต่จะมีภาคการเกษตรคือการปลูกข้าว

เดือนกันยายน มีประเพณีสลากภัต (ทานก๋วยสลาก) จะมีการบอกบุญไปตามศรัทธาหัว วัดต่าง ๆ และบ้านใกล้เคียงว่าจะจัดวันไหน มีการเตรียมก๋วยสลากโดยใช้ไม้ไผ่สานเป็นตระกร้า สำหรับใส่เครื่องคัวทาน สำหรับทำบุญไปให้คนตาย มีอาหารหวานคาว อาหารคาวที่ทำกันส่วน มากคือหนึ่ง หนึ่งไก่ หมู ของหวานก็มีข้าวต้มมัด ผลไม้ พอถึงวันที่จะทานสลากก็จะนำตระกร้า ไม้ไผ่สานที่บรรจุอาหารคาวหวานและผลไม้ต่าง ๆ รวมทั้งปัจจัยคือเงินใส่ในตระกร้าไม้ไผ่ บางคนก็ ใช้ถังพลาสติกแทนตระกร้าไม้ไผ่ เขียนสลากบอกไว้ว่าจะทานให้ใครลงชื่อคนที่ถวายทาน นำ ก๋วยสลากมารวมกันให้พระสงฆ์มาจับสลาก ถ้าได้ของใครก็เรียกให้คนนั้นไปทำพิธีทานก๋วยสลาก แล้วมอบของนั้นให้พระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธี ภาคเกษตรก็มีการดูแลกำจัดวัชพืชในนาข้าว

เดือนตุลาคม มีประเพณีออกพรรษา มีการทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง บางปีตาม ที่สอบถามจะมีการตักบาตรเทโว โดยนิมนต์พระสงฆ์หลายรูปมาบิณฑบาตรข้าวสารอาหารแห้งเพื่อ เก็บไว้เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคให้พระเณรในวัด ข้าวสารที่ได้มาก ๆ จะนำไปขายเอาเงินเก็บเป็นกองทุนสำหรับพระเณรในวัดต่อไป

เดือนพฤศจิกายน มีประเพณีบุญจูน ประเพณีลอยกระทง ปล่อยโคมไฟ ประเพณีการ ลอยกระทงและปล่อยโคมไฟ ในหมู่บ้านก๊วแลหลวง ช่วงที่ผู้วิจัยอยู่ในพื้นที่ ตามครอบครัวพวก เด็ก ๆ และสาว ๆ จะช่วยกันทำกระทงที่ทำจากใบตอง มีการสอนกันทำโดยคนที่เป็นผู้ใหญ่เป็นแม่ หรือพี่สาวจะสอนลูก ๆ และน้อง ๆ ทำ ตั้งแต่การพับจีบใบตอง พวกผู้ชายก็มีส่วนร่วมคือตัดต้น กกล้วยมาให้ ทำไม้เสี้ยนเล็ก ๆ สำหรับเย็บกระทง เมื่อเย็บกระทงเสร็จจะประดับด้วยดอกไม้และปัก ฐูปเทียนด้วย สำหรับประดับชุมชนมีการทำกระทงตามหมวดตามซอย มีการช่วยกันทำกระทงประดับ ประดาทั้งประเภทความคิดและสวยงามเพื่อนำมาประกวดกัน ผู้อาวุโสเล่าว่าแต่ก่อนจะช่วยกันทำ

โคมไฟ เอากระดาษมาปิดทำโคมลอยลูกใหญ่ ๆ แล้วเอาเตามาก่อไฟให้เกิดควันมาก ๆ ทำให้โคมลอยขึ้นไปได้ ปัจจุบันใช้โคมไฟขนาดเล็กที่ซื้อจากตลาดจะสะดวกกว่า ด้านการเกษตรจะดูแลกำจัดวัชพืชในนาข้าว

เดือนธันวาคม จะทำการเกี่ยวข้าว นวดข้าวและนำข้าวขึ้นยุ้ง (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พ่อพรหม ปึกเป็ง อายุ 74 ปี พ่อโต นาดา อายุ 65 ปี พ่อคง ปึกเป็ง อายุ 70 ปี พ่อคำมูล จันทร์เลิศ อายุ 68 ปี)

4. สภาพการตั้งบ้านเรือน

ชุมชนบ้านกิ้วแลหลวงมีถนนสายหลักเข้าหมู่บ้าน คือ ถนนเลียบบคลองชลประทานแม่แตง มีการขุดคลองพร้อมกับการเวนคืนที่ดิน ชุมชนบ้านกิ้วแลหลวงถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน แรกสุดถนนเป็นถนนลูกรังธรรมดา จนถึงปี 2535 จะมีการจัดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการปรับปรุงสร้างถนนเพื่อรองรับ มีการลาดยางถนนตั้งแต่ท่าเสาถนนป่าตองเลียบบคลองชลประทานไปจนถึงตัวเมืองเชียงใหม่ การตั้งบ้านเรือนของชุมชนบ้านกิ้วแลหลวง ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มไม่กระจัดกระจายห่างกันออกไป บ้านเรือนมีรั้วรอบขอบชิดชัดเจน มีทั้งรั้วคอนกรีต รั้วไม้ และบางส่วนใช้พืชปลูกเป็นแนวรั้ว รอบ ๆ หมู่บ้านเป็นทุ่งนา ชาวบ้านแห่งนี้มีการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างเรียบง่าย เช่นเดียวกับชาวพื้นเมืองภาคเหนือทั่วไป โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่ก็มีปรับตัวให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ตามที่สังคมในชนบท ทั่วไปได้มีการเปลี่ยนแปลงพยายามทำให้เหมือนกับคนในชุมชนเมือง

5. สภาพการจัดการศึกษาของชุมชนบ้านกิ้วแลหลวง

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาในหมู่บ้านกิ้วแลหลวง 1 แห่ง ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 4 โรงเรียนมีอาณาเขตติดต่อกับวัด ชื่อโรงเรียนชุมชนกิ้วแลหลวง แต่เดิมชื่อโรงเรียนกิ้วแลหลวง ประสิทธิ์วิทยา วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2465 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนโดยนายอำเภอสันป่าตอง มีพระครูอาทรศาสนกิจ เป็นครูใหญ่ ใช้ศาลาวัดกิ้วแลหลวงเป็นอาคารเรียน มีนักเรียนครั้งแรก 40 คน ปัจจุบันมีครูทั้งหมด 11 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 7 คน มีนักเรียน 135 คน เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนกิ้วแลหลวงมีนักเรียนจาก 2 หมู่บ้านมาเรียนคือ

บ้านกิวแลหลวง หมู่ที่ 4 ตำบลยุหว่า และบ้านหนองหวาย หมู่ที่ 3 ตำบลยุหว่า ครูใหญ่คนปัจจุบัน คือ นายวิไล ศรีสังวาล ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน จาก ข้อมูล กชช.2 ค. ซึ่งสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2539 คนในหมู่บ้านที่จบการศึกษาภาคบังคับหรือสูงกว่าซึ่งไม่ได้เรียนต่อ (ไม่นับผู้ที่กำลังศึกษาอยู่) จำนวน 1,460 คน ผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 32 คน ผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประกาศนียบัตรการศึกษาระดับสูง, ปกศ.) จำนวน 42 คน ผู้จบสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง, ประกาศนียบัตรการศึกษาระดับสูง อนุปริญญา และอื่น ๆ) จำนวน 62 คน

คนในหมู่บ้านที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับต่าง ๆ

- ระดับก่อนประถมศึกษา	จำนวน 42 คน
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6	จำนวน 122 คน
- จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีที่ผ่านมา	จำนวน 13 คน
- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	จำนวน 13 คน
- ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	จำนวน 19 คน
- ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	จำนวน 12 คน
- สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประกาศนียบัตรการศึกษาระดับสูง อนุปริญญา ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี)	จำนวน 24 คน
- การฝึกอบรมด้านความมั่นคงของชาติ	
เช่น อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ไทยอาสาป้องกันชาติ ฯลฯ	
	จำนวน 3 คน

ปัจจุบันชาวบ้านเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้นและเริ่มมีค่านิยมที่จะส่งลูกหลานเรียนสูง ๆ เพื่อให้ลูกหลานได้รับราชการ นอกจากนี้ผู้ปกครองนิยมส่งลูกหลานไปเรียนโรงเรียนในเมืองมากกว่าโรงเรียนระดับประถมศึกษาภาคบังคับของหมู่บ้าน และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำอำเภอ โดยเฉพาะผู้ปกครองซึ่งมีอาชีพรับราชการ บุตรหลานจะเริ่มเรียนตั้งแต่ในระดับชั้นอนุบาล คือ ตั้งแต่อายุ 3 ขวบขึ้นไปและจะเลือกเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเมือง ซึ่งเสียค่าใช้จ่าย

ในการเล่าเรียนสูงกว่าโรงเรียนที่จัดให้ในหมู่บ้าน ทั้งนี้เป็นเพราะเส้นทางคมนาคมสะดวก หมู่บ้าน กิวแลหลวงห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 27 กิโลเมตร ห่างจากตัวอำเภอสันป่าตองเพียง 5 กิโลเมตร มีรถโดยสารบริการรับส่งนักเรียนทั้งเช้า-เย็น และผู้ปกครองของเด็กส่วนใหญ่จะมีรถยนต์ ส่วนตัวสามารถไปส่งบุตรหลานไปโรงเรียนได้อีกด้วย จะเห็นได้ว่าชาวบ้านได้เห็นความสำคัญของการศึกษาโดยยอมเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรหลานมากขึ้น แม้ในบางส่วนจะนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนในเมืองทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ในหมู่บ้าน กิวแลหลวงได้จัดตั้งศูนย์เด็กเล็กไว้บริการให้กับผู้ปกครองของเด็กเล็กที่มีอายุตั้งแต่ 1 ขวบขึ้นไปถึง 4 ขวบ ผู้ปกครองให้ความสนใจนำเด็กมาฝากไว้ที่ศูนย์เด็กเล็กกันมาก ทั้งนี้เพราะบิดามารดาไม่มีเวลาเลี้ยงดูบุตรหลาน ต้องทำการประกอบอาชีพทั้งบิดามารดา ถ้าครอบครัวใดที่มี ย่ายาย ก็สามารถช่วยเหลือในการเลี้ยงดูได้ ถ้าไม่มีผู้ดูแลหรือเลี้ยงดูก็จะนำมาฝากไว้ที่ศูนย์เด็กเล็ก

การศึกษานอกระบบ ในชุมชนมีแหล่งเผยแพร่ความรู้ มีการจัดในรูปแบบคณะกรรมการดูแลสถานที่ตั้งอยู่ในศาลาวัดกิวแลหลวงในรูปของห้องสมุดเปิด มีชั้นวางหนังสือ มีโต๊ะสำหรับอ่านหนังสือ มีพัดลมติดเพดานและยังมีถังน้ำเย็นสำหรับบริการน้ำดื่มอีกด้วย หนังสือพิมพ์รายวัน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ หนังสือพิมพ์ข่าวสด ตามชั้นหนังสือมีหนังสือ วารสาร เอกสาร แผ่นพับทางด้านการศึกษาและสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้

การศึกษานอกระบบที่จัดโดยหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ จากการสัมภาษณ์คุณประดิษฐ์ จอมปัญญาเลิศ เกษตรตำบลผู้รับผิดชอบโครงการปรับโครงสร้างระบบส่งเสริมการผลิต ซึ่งเปิดอบรมให้เกษตรกรอำเภอสันป่าตอง โดยให้ความโครงการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับพื้นที่นาเป็นที่ปลูกไม้ผลซึ่งในหมู่บ้านกิวแลหลวงมีผู้ร่วมโครงการจำนวน 1 ราย

- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ได้ฝึกอบรมกลุ่มผู้สูงอายุโดยตั้งกลุ่มมาประมาณ 1 ปี โดยครั้งแรกรวมกลุ่มกันประมาณ 25 คน ทางพัฒนาชุมชนได้ส่งวิทยากรมาฝึกอบรมให้ทำดอกไม้จัน จากเศษวัสดุคือทำจากเปลือกข้าวโพด โดยดอกไม้จันที่ทำออกมาจะขายให้หมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อใช้ในพิธีงานศพ อัตรา 100 ดอกต่อ 70 บาท

พัฒนากรผู้รับผิดชอบตำบลยุหว่าคือ คุณนิตยา คำเสมานันท์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ประมาณ 5 เดือนที่ผ่านมาได้รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อก่อตั้งกลุ่มแกะสลักไม้ขึ้นที่บ้านกิวแลหลวงโดยมี

สมาชิกประมาณ 100 คน สมาชิกมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น ชาวบ้านที่มาจากตำบลสันกลาง ตำบลน้ำบ่อหลวง ตำบลบ้านแม่ บทบาทของพัฒนากรคือ รวมกลุ่มให้อย่างเป็นทางการโดยสมาชิก จะเสียค่าสมัครคนละ 50 บาท และสมาชิกสามารถถือหุ้นของกลุ่มได้อีกหุ้นละ 100 บาท และถ้า สมาชิกขายผลผลิตได้จะหักเข้ากลุ่มร้อยละ 5 สำหรับหักชะการแกะสลักและการกลึงไม้ ชาวบ้านใน เขตอำเภอสันป่าตองได้ถ่ายทอดทักษะฝีมือกันมาหลายชั่วคน

- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ได้ฝึกอบรมการดูแลสุขภาพสภาพของประชาชนในเรื่อง ต่าง ๆ เช่น โรคเอดส์และการรับบริการสาธารณสุขทั้งสถานีอนามัย ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้านและ โรงพยาบาล

การจัดการศึกษานอกระบบหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้จัดฝึกอบรมให้แก่ประชาชนบ้าน กิ้วแลหลวง เป็นการเพิ่มพูนความรู้และทุกครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพภาคเกษตรเพียงอย่าง เดียวในอดีต

6. ศาสนา ความเชื่อ จารีต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้วิจัยของแยกเป็นหัวข้อย่อยดังนี้

6.1 ศาสนา

6.2 ความเชื่อ

6.3 จารีตประเพณี

6.3.1 ประเพณีกินข้าวใหม่

6.3.2 ประเพณีสูขวัญ

6.1 ศาสนา ชาวบ้านกิ้วแลหลวงทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวบ้าน ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษมานานกว่า 100 ปี ชาวบ้านได้ให้ความสำคัญแก่สถาบันสงฆ์ ซึ่งจะเห็น ได้จากที่ ชาวบ้านทุกครัวเรือนไปร่วมทำบุญในโอกาสต่าง ๆ ที่สืบทอดมาช้านาน เช่น วันพระ วันสำคัญทางศาสนา วันสงกรานต์ วัดเป็นสถานที่จัดพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น พิธีกรรม "ทานข้าวใหม่" เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านได้เก็บเกี่ยวข้าวแต่ละปีเสร็จแล้วจะทำพิธีในเดือนสี่เบ็งหรือ

ประมาณเดือนมกราคม ทุกครัวเรือนจะนำเอาข้าวใหม่มาทำบุญร่วมกันที่วัด นอกจากนั้นวัดซึ่งเป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

6.2 ความเชื่อ ในอดีตบ้านกิวแลหลวงมีหอเสื่อบ้าน 2 แห่ง ชาวบ้านได้ให้ความนับถือกันมาก ซึ่งมีความเชื่อว่าเสื่อบ้านจะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพที่คอยขจัดปัดเป่าภัยพิบัติให้แก่หมู่บ้าน และให้หมู่บ้านเป็นศิริมงคล ซึ่งความรู้สึกในด้านจิตใจในเรื่องนี้ทำให้ชาวบ้านกิวแลหลวงทุกครัวเรือนจะต้องมารวมกันเลี้ยงเสื่อบ้านทุกปีในช่วงเดือน 9 เหนือ หรือประมาณเดือนมิถุนายนของทุกปี ต่อมา มีพระภิกษุมาจำพรรษาที่วัดน้ำป่อหลวงคือ พระครูอินทจักรรักษา ท่านเป็นที่นับถือของชาวบ้านในแถบนี้ ได้เปลี่ยนความเชื่อเรื่องนับถือผี ในเวลาต่อมาหอเสื่อบ้านก็ถูกรื้อ ดงไม้หรือดงเสื่อบ้านซึ่งจะมีต้นไม้ใหญ่ ๆ ขึ้นอยู่มากมายก็ถูกตัด ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านกิวแลหลวงก็เลิกนับถือผี

6.3 จารีตประเพณี ชาวบ้านกิวแลหลวงมีวัฒนธรรมความเชื่อ ประเพณีสำคัญ ๆ เช่น การทำบุญงานปอยหลวง ประเพณีทำบุญปีใหม่เมือง (ประเพณีสงกรานต์) ทำบุญวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ประเพณีทำบุญเดือนยี่เป็ง ประเพณีกินก๋วยสลาก (สลากภัต) ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการแต่งงาน การทำบุญทอดผ้าป่า ประเพณีบวชพระ ฯลฯ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประเพณีที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนรุ่นพ่อแม่ รุ่นลูก รุ่นหลาน เช่น ประเพณีทำบุญปีใหม่เมือง ชาวบ้านกิวแลหลวงจะมีการปฏิบัติในช่วงนี้คือ วันที่ 13 เมษายน เรียกว่าวันสังขารล่อง วันนี้ชาวบ้านจะตื่นกันแต่เช้าตรู่ ช่วยกันปัดกวาดเช็ดถูบ้านเรือน ทำความสะอาดที่นอนหมอนมุ้ง ซักเสื้อผ้า ทำความสะอาดร่างกาย สระผม เพื่อเป็นศิริมงคลแก่ชีวิต วันที่ 14 เมษายน เรียกว่าเป็นวันเนา วันนี้ครอบครัวจะทำขนมเตรียมอาหาร น้ำส้มป่อย มีการขนทรายเข้าวัด วันที่ 15 เมษายน เรียกว่าเป็นวันพญาวัน วันนี้พ่อแม่จะซักขวนลูก ๆ ไปวัด นำเอาดอกไม้ อาหารคาวหวาน น้ำส้มป่อย ไปทำบุญที่วัดและวันนี้จะเป็นวันที่รวมญาติอีกด้วย เพราะลูกหลานจะไปดำหัวพ่อแม่หรือปู่ย่า ตายายกัน และผู้ใหญ่ก็จะให้พรซึ่งเป็นศิริมงคลแก่ชีวิต วันที่ 16 เมษายน เรียกวันนี้ว่าวันปากปี จะเป็นวันที่ชาวบ้านไปทำบุญดำหัว ขอบมาคารวะพระพุทธรูป วันที่ 17 เมษายน วันนี้เรียกว่าวันปากเดือน จะเป็นวันที่ชาวบ้านไปดำหัวพระภิกษุสามเณรเรียกว่าอาบน้ำพระเพื่อขอภัยหากได้ล่วงเกินพระภิกษุสามเณร

6.3.1 ประเพณีกินข้าวใหม่ ในอดีตหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวและนำเอาข้าวเข้าบ้านกันเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านทุกครัวเรือนก็จะนำเอาข้าวเปลือกจำนวนเท่าใดก็ได้ตามศรัทธา โดยนำเอาข้าวเปลือกมารวมกันที่วัดและร่วมกันจัดพิธีทำบุญ ซึ่งมีความเชื่อกันว่าข้าวใหม่จะต้องนำไปทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เทวดา เจ้ากรรมนายเวร รวมถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการตอบแทนพระคุณให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้ช่วยให้ข้าวรวงงามดี มีผลผลิตสูง และประเพณีนี้ทุกครัวเรือนจะขาดไม่ได้ ดังนั้นจึงหยุดงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะไปไร่ไปสวนหรือไปทำงานอื่น ๆ ถือเป็นประเพณีที่สำคัญ ปัจจุบันประเพณีกินข้าวใหม่หลังจากเก็บเกี่ยว ครอบครัวยุคใหม่ที่มีข้าวเปลือกก็จะนำข้าวเปลือกไปรวมกันที่วัด บ้านไหนไม่ได้ทำนาก็จะนำเงิน 30 บาท มาถวายวัดโดยให้คณะกรรมการวัดเป็นผู้รักษาและปันส่วนให้มักคหายก 50 ถัง

6.3.2 ประเพณีสูขวัญ การสูขวัญส่วนใหญ่จะทำในกรณีการเจ็บป่วยเพื่อให้หาย ซึ่งเชื่อว่าคนป่วยมักจะขวัญตกหายไป จึงมีพิธีสูขวัญเพื่อเรียกขวัญกลับคืนมาหาเจ้าของ และกรณีบางคนจะออกไปที่อื่นนาน ๆ หรือไปไกล ๆ ก็จะมีการสูขวัญก่อนไปซึ่งเชื่อว่าสูขวัญให้เป็นสิริมงคลติดตัวไป และรวมถึงไปให้ขวัญได้ไปตกหายที่ไหน ๆ ให้อยู่กับเนื้อกับตัว ส่วนผู้ทำพิธีสูขวัญส่วนมากก็จะเป็นหมอฟันบ้านหรือบางคนก็เรียกว่าหมอขวัญและมักจะเป็นผู้ชายที่สูงอายุ

7. ด้านสาธารณสุข บ้านกิวแลหลวงเป็นที่ตั้งของสถานอนามัยตำบลยู่หว่ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ซึ่งอยู่ใกล้วัดกิวแลหลวง ในปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอยู่ 2 คน มี อสม. 25 คน คอยให้คำแนะนำในด้านสาธารณสุขและปัญหาสุขภาพ ในบ้านกิวแลหลวงไม่เคยเกิดโรคภัยแรงและบ้านเรือนแต่ละหลังมีส้วม มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด จากข้อมูลของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขพบว่า มีการวางแผนครอบครัวของผู้มีอายุระหว่าง 15 - 40 ปี จำนวน 210 คู่ โรคที่ป่วยมากคือไข้หวัดและผิวหนัง ถ้าเกิดอาการเจ็บป่วยโรคอื่น ๆ ชาวบ้านจะไปใช้บริการตามโรงพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชน หรือตามคลินิกในตัวอำเภอสันป่าตองหรืออำเภอเมืองเชียงใหม่ บางรายมีการรักษาโดยการใช้สมุนไพรควบคู่ไปกับการรักษาแบบสมัยใหม่ และในหมู่บ้านมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน จะเปิดบริการแก่ประชาชนในช่วงเวลา 18.00 น - 20.30 น. โดยมี อสม. ผลัดเปลี่ยนกันมาขายยาและให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพอนามัยและทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในด้านสุขภาพอนามัยโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น

8. การปกครอง

ในอดีตหมู่บ้านกิวแลหลวง ได้มีการปกครองเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ทั่วไป และมีผู้นำหมู่บ้านที่ชาวบ้านเรียกว่า พ่อหลวง (ผู้ใหญ่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ รวม 7 คน)

1. นายสิงห์แก้ว มณีวรรณ
2. นายมูล ไชยวงศ์
3. นายปัญญา ภิญโญฤทธิ์
4. นายดวงคำ ทิพยรัตน์
5. นายอินผล บุญรอด
6. นายวิรัตน์ สุทธสา
7. นายอินผล แผ่นคำ (ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน พ.ศ. 2540)

(ข้อมูลจากแหล่งความรู้บ้านกิวแลหลวง)

ตัวแทนชาวบ้านที่ได้รับเลือกเป็น อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) 2 คนคือ นายอนันท์ มูลเมือง และนางนิยะดา จารุสวัสดิ์

โครงสร้างการปกครองแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

1. ฝ่ายปกครอง
2. ฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ
3. ฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม
4. ฝ่ายการคลัง
5. ฝ่ายสวัสดิการและสังคม
6. ฝ่ายสาธารณสุข
7. ฝ่ายป้องกันความสงบ

คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้รับเลือกจะทำหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายนั้น ๆ และทำการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน เป็นรองประธาน และประธานคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ฝ่ายละ 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 คน

รวมจำนวนคณะกรรมการกลางหมู่บ้านมี 11 คน ส่วนคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ จะมีฝ่ายละไม่เกิน 7 คน คณะกรรมการทุกฝ่ายจะดำเนินการหรือมีบทบาทก็ต่อเมื่อมีกิจกรรมของหมู่บ้าน โดยปกติกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการเป็นผู้นำในการจัดการต่าง ๆ

9. การรวมกลุ่มในหมู่บ้านกิวแลหลวง

บ้านกิวแลหลวงมีความเกี่ยวข้องทั้งที่เป็นเครือญาติ ผูกพันโดยสายเลือดและการให้ความเคารพนับถือ เปรียบเสมือนเครือญาติ มีความสนิทสนมกันมานานถึงปัจจุบันต่อ ๆ กันมา ปกติแล้วผู้สูงอายุในชุมชนมีการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกันเป็นประจำที่วัด โดยเฉพาะวันสำคัญทางศาสนาคือ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชาและวันพระ การพบปะของกลุ่มผู้อาวุโสจะใช้ชีวิตอยู่กับวัด ทำให้กลุ่มผู้อาวุโสมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น บางคนก็พูดเรื่องทั่วไป ตั้งแต่สุขภาพร่างกาย เรื่องภายในครอบครัว การเรียนการไปทำงานของลูกหลาน จากการพบปะโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละครั้งเนื่องในงานสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ กลุ่มผู้สูงอายุจึงจัดให้ร่วมรับผิดชอบเป็นกรรมการบริหารงานบุญ งานพิธีตลอดจนเป็นที่พึ่งทางความคิดของคนในชุมชน ด้วยความนับถือและเคารพในความเป็นผู้อาวุโสของชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นความพอใจของกลุ่มที่สามารถรวมตัวกันได้อย่างผสมกลมกลืน โดยมีกิจกรรมทางศาสนาเป็นตัวเชื่อม

กลุ่มสตรีแม่บ้าน (เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานพัฒนาชุมชน) และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งโดยหน่วยงานเกษตร) ทั้งสองกลุ่มนี้จะเป็นสมาชิกคนเดียวกัน มีที่สุทินชัยชนะ เป็นประธานกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ได้รู้ว่า กลุ่มแม่บ้านเป็นกลุ่มที่สืบทอดเชิงวัฒนธรรมมาเนิ่นนานก่อนที่จะมีการจัดตั้งขึ้นโดยองค์กรของรัฐ การรวมตัวในครั้งแรกเป็นความเชื่อพื้นฐานต่อสถาบันศาสนา (วัด) ทุกคนต่างให้ความสำคัญต่อสถาบันวัดอย่างมาก คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงมักจะช่วยกันทำนุบำรุงและพัฒนาวัดอยู่เสมอ ซึ่งต่อมากลุ่มแม่บ้านนี้ก็มีส่วนช่วยในการพัฒนาหมู่บ้านและ ชุมชนอีกทางหนึ่ง

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มอาสาสมัครนี้ได้รับการอบรมให้มีความรู้ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น และเป็นผู้สื่อข่าวด้านสาธารณสุขในชุมชน จัดตั้งโดยหน่วยงานสาธารณสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ อสม. มีความรู้เข้าใจในการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในชุมชนได้อย่าง

ถูกต้อง นำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีได้ อสม. บ้านกิวแลหลวงจำนวน 25 คน มีคุณสังวาลย์ อารีเวช เป็นประธานกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มคือ ช่วยสำรวจข้อมูลทางสาธารณสุขภายในหมู่บ้าน รับผิดชอบสำรวจหญิงมีครรภ์ ซึ่งนำหน้าเด็กในกลุ่มเป้าหมาย สำรวจการเกิดการตายในหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในหมู่บ้านกิวแลหลวง มีการตั้งกองทุนยาโดยรวมทุนจากการบริจาคของ อสม. คนละ 100 บาท ต่อมาปี พ.ศ. 2535 ทางราชการได้สนับสนุนทุน ศสมช. (ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน) ให้หมู่บ้านละ 1,000 บาทต่อปี และทาง อสม. ได้พลัดเวรกันทำหน้าที่ศูนย์ ศสมช. โดยการขายยาและให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วยโดยเปิดทำการเวลา 18.00 – 20.30 น. วันละ 2 คน

กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ของหมู่บ้าน จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือกันในหมู่บ้าน เมื่อเกิดมีสมาชิกของกลุ่มได้เสียชีวิตโดยการเก็บเงินกันเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่มีผู้เสียชีวิต โดยเก็บเงินหลังคาเรือนละ 50 บาท ในช่วงที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศล สมาชิกในครัวเรือนคนใดคนหนึ่งต้องไปร่วมสวดอภิธรรมและก่อนเผาศพ 1 วันจะช่วยกันหาพื้นสำหรับเผาศพอีกด้วย สำหรับกลุ่มสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้านกิวแลหลวง มีสมาชิกจากบ้านใกล้เคียงมาร่วมเป็นสมาชิกด้วย มีสมาชิกประมาณ 500 หลังคาเรือน จากจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดของหมู่บ้านกิวแลหลวง 370 หลังคาเรือน

กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ของ ธกส. จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือครอบครัวสมาชิก ธกส. ซึ่งเสียชีวิต โดยเก็บเงินไปเสียศพละ 5 บาท ตามที่สัมภาษณ์ พ่อพรหม ท่านเป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ของกลุ่ม ธกส. 2 กลุ่ม คือกลุ่มอำเภอสันป่าตอง และกลุ่ม ธกส. สายใต้ มีอำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอฮอด ส่วนแม่สาซึ่งเป็นภรรยาเข้าเป็นสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์เพียงกลุ่มเดียว คือสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ของ ธกส. อำเภอสันป่าตอง

2. การถ่ายทอดค่านิยม

- 2.1 ผู้ถ่ายทอดค่านิยม
- 2.2 ผู้รับการถ่ายทอดค่านิยม
- 2.3 ค่านิยมและกระบวนการถ่ายทอดค่านิยม

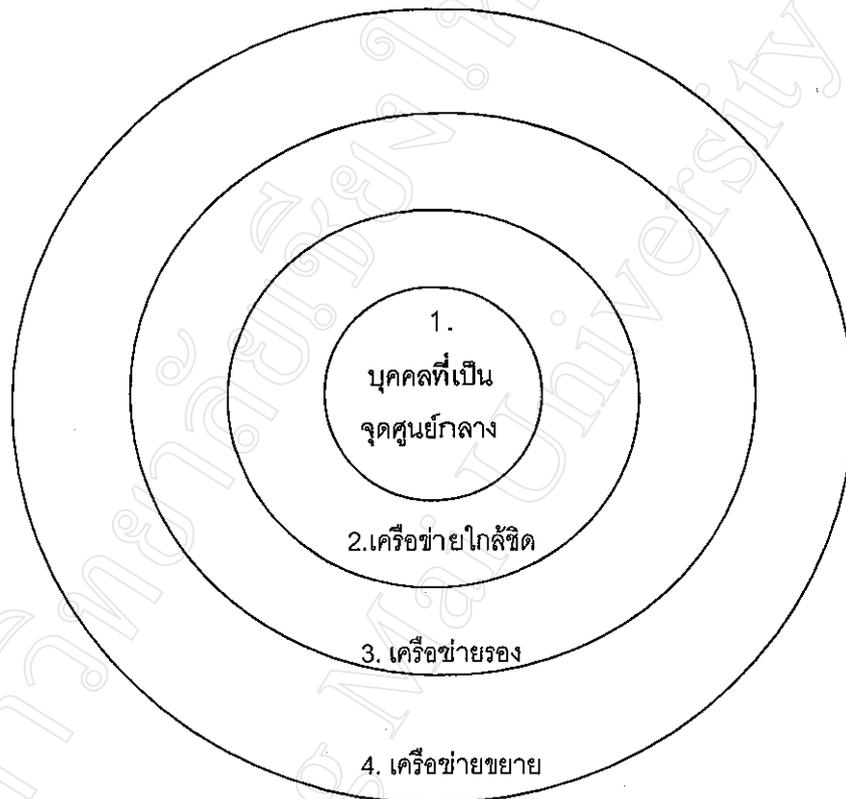
ครัวเรือนและเป็นการกระทำที่สืบทอดต่อกันมา กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนหลักในการถ่ายทอดความรู้ด้านแกะสลักบ้านกิวแลหลวงมาจากชุมชน 2 หมู่บ้าน ในปัจจุบันมีอาณาเขตติดต่อกันคือบ้านกิวแลน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านแม และบ้านอุเม็ง หมู่ที่ 5 ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง

จากการสอบถามผู้อาวุโสในหมู่บ้านและช่างแกะสลักที่มีฝีมือในปัจจุบัน ได้ออกเดินทางไปรับจ้างแกะสลักไม้ในเมืองเชียงใหม่ประมาณ 30 ปีมาแล้ว ผู้ที่เคยไปรับจ้าง แกะสลักมีที่สะอาด พี่สมศักดิ์ พี่อนันต์ พี่อ้วน เนื้อหาความรู้ส่วนใหญ่ ได้แก่ วิธีการคัดเลือกไม้ การขึ้นรูปการแกะสลัก การตกแต่ง และที่สำคัญคือแหล่งรับซื้อผลิตหรือระบบการตลาดอย่าง ง่าย ๆ ความรู้เหล่านั้นถูกนำมากลับมาเผยแพร่กลุ่มเครือญาติ จนเผยแพร่เป็นที่ต้องการของร้านค้าผลิตภัณฑ์

ตัวอย่างของการเรียนรู้จากพิจารณาได้จากกรณีของ พี่พัชนี พี่บุญนำ กับพี่แดง ซึ่งไปเรียนแกะสลักกับสล่าที่บ้านอุเม็งและมาเรียนแกะสลักจากพี่ชายที่ไปเรียนรู้จาก ตัวเมืองเชียงใหม่ มา คนรุ่นแรก ๆ ของชาวบ้านกิวแลหลวงที่นำเอาตัวเองออกไปสู่โลกภายนอก ชุมชนแล้วเก็บเกี่ยวเอาความรู้กับรูปแบบของสินค้าที่ตลาดภายนอกต้องการ และสร้างสมทัทกะการแกะสลักไม้จนมีฐานะทางสังคมที่กลายเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ในระยะเริ่มแรกของบ้านกิวแลหลวงได้เริ่มจากการเป็นผู้รับการถ่ายทอดมาก่อนจากบุคคลภายนอกชุมชน แล้วนำมาถ่ายทอดในหมู่บ้านโดยอาศัยระบบเครือญาติเป็นสายใยของระบบการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่บุคคลในรุ่นเดียวกันและรุ่นต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน

2.2 ผู้รับการถ่ายทอดค่านิยม ได้แก่ บุคคลในครอบครัว เครือญาติภายในชุมชนที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนการสอนตามอริยาศัย กลุ่มเพื่อนบ้านที่เป็นผู้คุ้นเคยกันที่มีที่อยู่อาศัยใกล้กัน และขยายไปสู่กลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน

แนวทางการรับการถ่ายทอดความรู้และส่งต่อกันเป็นทอด ๆ ของชุมชนเป็นเสมือนทางอาศัยเครือข่ายทางสังคมเป็นปัจจัยเหนี่ยวนำ ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว เครือญาติและบุคคลกับบุคคล ชุมชนกับชุมชนที่ขยายวงกว้างขึ้น ในการนำมาซึ่งความร่วมมือ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ลงตัวและยอมรับได้ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง

แผนภูมิที่ 4 ปรากฏการณ์การถ่ายทอดความรู้ของบุคคลและชุมชนตามกรอบแนวคิดด้านเครือข่ายของโบโซเวง (แปลโดย อนุรักษ์ ปัญญาอนุวัฒน์, 2541)

1. บุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลาง คือ พี่สะอาด พี่สมศักดิ์ พี่นันต์ พี่อ้วน ซึ่งประมาณ 30 ปีมาแล้วได้เคยไปรับจ้างแกะสลักไม้ที่ตัวเมืองเชียงใหม่ พี่สะอาดและพี่สมศักดิ์ เมื่อได้รับความรู้มา เผยแพร่ให้กับกลุ่มเครือข่าย และถ่ายทอดสืบต่อกันมา พี่อ้วนได้ตั้งสถานประกอบการแกะสลักของตนเองขึ้น พี่นันต์ก็รวมกลุ่มกับผู้ที่ประกอบอาชีพด้านแกะสลักไม้ตั้งกลุ่มแกะสลักตำบลยุหว่าขึ้น
2. เครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ เครือญาติ เพื่อน และคนรู้จักสนิทสนมกัน ตัวอย่างเช่น พี่พจน์ เป็นภรรยาของพี่สมศักดิ์ พี่ราณี ไชยสงกา อายุ 32 ปี เป็นหลานพี่สะอาด และพี่วัลลภซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มแกะสลักไม้ตำบลยุหว่า

3. เครือข่ายรอง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางกับบุคคลอื่นที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมน้อยกว่า เครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ กลุ่มลูกจ้างของสถานประกอบการแกะสลัก ที่รับงานมาทำที่ทำงานแล้วนำมาส่งสถานประกอบการ ชุมชนบ้านกิวแลหลวงมีสถานประกอบการแกะสลักไม้ 2 แห่งคือ สถานประกอบการของพี่อ้วน ไชยชนะ และสถานประกอบการของเฮียตง โดยทั้ง 2 โรงงานอาจจะจ้างสถาปนิกในการแกะสลัก เช่น พี่สมศักดิ์ กับพี่สะอาด) หลายกลุ่มหรือกลุ่มเดียวกันก็ได้ จากนั้นสถาปนิกแต่ละกลุ่มต่างก็จ้างสมาชิกในครัวเรือนใกล้เคียงกันหลาย ๆ ครัวเรือนทำการแกะสลักไม้ให้แก่ตนภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิด มีการสั่งสอนหรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในตัว ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายใกล้ชิดละเครือข่ายรอง ตัวอย่าง พี่อนันต์ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางไปได้รับการเรียนรู้และการแกะสลักไม้จากตัวเมืองเชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดให้พี่วัลลภซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มแกะสลักไม้ และเมื่อได้รวมกลุ่มแกะสลักไม้ในรูปกลุ่มสหกรณ์แกะสลักไม้ซึ่งมีสมาชิกอยู่ 115 คน (สำรวจเมื่อปี พ.ศ.2540) ก็มีการถ่ายทอดให้กันและกันในกลุ่ม แล้วแต่ความถนัดของแต่ละคนเพื่อสร้างพลังงานที่ได้มาตรฐาน สามารถขายผลผลิตสู่ท้องตลาดได้

4. เครือข่ายขยาย ในชุมชนบ้านกิวแลหลวงเมื่อมีการตั้งกลุ่มสหกรณ์แกะสลักไม้ตำบล ยุหวาขึ้น เพื่อความถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งในอดีตจะถูกจับโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อแก้ปัญหาโดยการตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์โดยการส่งเสริมของหน่วยงานพัฒนาชุมชน สมาชิกของสหกรณ์แกะสลักไม้ไม่มีเพียงชาวตำบลยุหวาเท่านั้น ยังเปิดกว้างให้ตำบลใกล้เคียงเข้ามาเป็นสมาชิกและนำสินค้ามาขายในร้านค้าของสหกรณ์ด้วย เช่นตำบลสันกลาง ตำบลบ้านแม่ ตำบลน้ำบ่อหลวง เป็นต้น

2.3 ค่านิยมและกระบวนการถ่ายทอดค่านิยม

ผู้ที่จะถ่ายทอดค่านิยมได้จะต้องเป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์และได้ปฏิบัติบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ มีทักษะเพียงพอที่จะถ่ายทอดความรู้ในอาชีพของตนไปยังผู้รับการถ่ายทอดการที่จะเกิดค่านิยมได้นั้น ผู้ถ่ายทอดในที่นี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงผู้มีประสบการณ์ภายในครอบครัวภายในชุมชน และผู้เชี่ยวชาญในอาชีพในแต่ละอาชีพ และผู้ประกอบการแกะสลักไม้ในชุมชน

ค่านิยมจะเป็นผลของการรับความรู้แล้วนำมาแยกแยะเลือกใช้แล้วถือปฏิบัติ เช่น อาชีพแกะสลักไม้ซึ่งผู้ถ่ายทอดได้รับการถ่ายทอดมาจากภายนอกชุมชน นำความรู้ที่นั้นมาแยกแยะฝึกฝนจนเป็นผู้ชำนาญหรือทางภาคเหนือจะเรียกว่า สล่า เช่น สล่าแกะไม้ สล่าทำบ้าน สล่าตีมีด

คือเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญในวิชาชีพนั้น ๆ การถ่ายทอดค่านิยมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้รับการถ่ายทอดมีความชอบและมีความพอใจ เช่น พี่สมศักดิ์ ซึ่งมีความชำนาญในการแกะสลักไม้ ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ มีรายได้ดีและทำงานโดยไม่หนักเกินไป และทำในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำอาชีพหลัก คือ ทำนา พอเห็นความสำเร็จและมีรายได้จากการใช้เวลาว่างมาแกะสลักไม้ ลูกหลานก็ได้สัมผัส ได้เห็น เกิดความพึงพอใจก็ขอเรียน ในระยะแรกก็เป็นลูกมือไปก่อนพอมีทักษะก็ดำเนินการแกะสลักเองได้ เช่น น้องก๊ีบ น้องหล้า น้องจอย พอปิดเทอมก็นั่งแกะสลักไม้กับกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีบ้านใกล้กัน น้อง ๆ เขาชอบการแกะสลักไม้เพราะมีรายได้และมีเวลาอยู่ใกล้ชิดครอบครัว คือ พ่อ แม่ ยาย ตา น้องก๊ีบบอกว่า ผลที่ได้ฝึกแกะสลักไม้ เวลาทำงานฝีมือส่งคุณครูก็ได้คะแนนดีด้วย น้องหล้าและน้องจอย ซึ่งอายุยังน้อยก็มีหน้าที่ใช้กระดาษทรายขัดงานแกะให้เรียบ เมื่อผลงานได้รับการซื้อขาย ก็มีส่วนแบ่งเป็นค่าขนมไปโรงเรียนโดยไม่ต้องรบกวนพ่อ แม่ ตาพรหม ซึ่งเป็นผู้อาวุโสที่สุดในบ้านละแวกนั้นกล่าวว่า ดีใจได้อยู่ใกล้ลูกหลาน ลูกหลานก็เชื่อฟัง ช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ ไม่ใช้เวลาที่ว่างไปเที่ยวเตร่หรือไปคบเพื่อเถร ไปเสพยาเสพติด ในเวลาว่างจากการทำนา กลุ่มผู้แกะสลักไม้ที่อยู่ใกล้บ้านเช่าของผู้วิจัยจะนำไม้มานั่งแกะสลักกันได้ร่วมต้นลำไย มีพี่สมศักดิ์ พี่รชนี พี่ราณี พี่เล็ก พี่ไร พวกเด็ก ๆ ก็มีน้องก๊ีบ น้องหล้า น้องจอย ในช่วงที่ทำงานก็มีการพูดคุย หยอกล้อกันเป็นที่สนุกสนาน ใครมีน้องเล็ก ๆ ก็เอามาเล่นด้วย เด็ก ๆ ได้รับการกล่อมเกลารอบข้างนาน ๆ เข้าก็ชอบและเกิดค่านิยมในอาชีพขึ้น

ความรู้จากสลาและพ่อครูผู้อาวุโสทั้งหลายเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมภายใต้บริบทของชุมชนนั้น ความรู้ดังกล่าวเริ่มมาจากความสนใจของคุณคิด เปรียบเสมือนเป็นการพุ่มพักความต้องการที่จำเป็นต้องแสวงหาประสบการณ์ใหม่มาเพิ่มพูนทักษะเพื่อพัฒนาอาชีพ บุคคลดังกล่าวที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยบุคคลเหล่านั้นได้ออกเดินทางไปแสวงหาความรู้จากภายนอก ชุมชนแล้วกลับมาเผยแพร่ในชุมชนของตนเองดังตัวอย่างบ้านกิวแลหลวงเช่น พี่สะอาด วิทยุญญูฤทธิ์ พี่สมศักดิ์ ปุกเป็ง ที่ออกเดินทางไปทำงานร้านแกะสลักในอำเภอเมืองเชียงใหม่ แล้วนำความรู้จากที่เคยได้รับมาเผยแพร่ในกลุ่มเครือข่ายของตน

วิธีการที่คนหนุ่มวัยฉกรรจ์ ออกจากชุมชนบ้านกิวแลหลวงไปทำงานในเมืองเป็นเสมือนการพัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว หากพิจารณาเจาะลึกไปยังประวัติความเป็นมาของบุคคลเหล่านี้ก็พบว่า ต่างคนก็มีความสามารถเฉพาะตัวด้านการแกะสลักและการบริหารงานเช่น พี่อนันต์

ได้รวบรวมสมาชิกตั้งกลุ่มแกะสลักไม้ตำบลยี่หวางขึ้น มีสมาชิก 115 คน โดยมีพี่ประยูทธ และ พี่วัลลภ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงให้ได้มาซึ่งสหกรณ์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย

การบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาใหม่กับภูมิปัญญาเก่า อาจจะพิจารณาได้จากการผสมผสานของการใช้ข้อมูลจากภายนอกและในหมู่บ้าน เช่น ชายฉกรรจ์ที่ออกจากชุมชนไปทำงานในเมือง (ในกรณีของ พี่สะอาด พี่สมศักดิ์ พี่อนันต์ พี่อ้วน) แล้วนำเอาความรู้กลับมา ปรับปรุงประสบการณ์เดิมและถ่ายทอดให้แก่บุคคลข้างเคียงนั้น ในที่นี้อาจจะมองได้ 2 แนวทางคือ เป็นการพัฒนาภูมิปัญญาเดิมและเป็นการบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาเดิมกับภูมิปัญญาใหม่ที่เจ้าตัวไปเรียนรู้ วิเคราะห์ ทดลองและยอมรับมาแล้ว จากนั้นจึงนำมาบูรณาการเข้ากับสภาพ ท้องถิ่นและกำลังการผลิต ส่งผลผลิตออกจำหน่ายที่ร้านค้าของสหกรณ์ และร้านในตัวเมืองเชียงใหม่ บางครั้งก็มีลูกค้ามาจนถึงที่ (สัมภาระณ์ พี่สมศักดิ์ ปุ๊กเป็ง และคณะ)

การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพมีกระบวนการและวิธีการหลายวิธี เช่น การสอนตัวต่อตัว การให้ปฏิบัติจริง การฝึกอบรม การสาธิต การศึกษาดูงาน ในอดีตการถ่ายทอดจะมีวิธีการทำที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในครอบครัวเป็นการกลมกลืนทางสังคม ผู้สอนคือผู้ใหญ่ในครอบครัว เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา รวมไปถึงเครือญาติ ครอบครัวของชุมชนชนบทในภาคเหนือในอดีตเป็นแบบครอบครัวขยายมีสมาชิกอยู่ด้วยกันมาก ผู้ใหญ่ที่มีความรู้หรือประสบการณ์นั้น ๆ จะถ่ายทอดให้แก่ลูกหลาน รวมไปถึงผู้อาวุโส พระ หรือผู้นำชุมชน

ผู้เรียนในอดีต ผู้รับการถ่ายทอดจะมีเพียงลูกหลานหรือเครือญาติ ในปัจจุบันขยายไปถึงกลุ่มเพื่อนบ้าน ผู้คุ้นเคยกันที่มีที่อยู่ใกล้กันและขยายไปสู่กลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันและคล้ายคลึงกัน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรระหว่างกันในบ้านและระหว่างหมู่บ้าน

เนื้อหาที่เกี่ยวกับอาชีพที่ทำเช่น การทำนา การทำสวนลำไย การทำไร่ถั่วเหลือง การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ เป้าหมายคือการนำไปสู่การปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีคุณค่าอยู่ในครอบครัวและในชุมชนอย่างมีความสุข นอกจากนี้ก็มีอาชีพแกะสลักไม้ ช่างเสริมสวย ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างไม้ ช่างปูน ช่างอ็อกเชื่อมและอาชีพรับจ้างทั่วไปรวมถึงช่างเขียน ช่างหล่อ แม้กระทั่งหมอสมนไพรยังมีการถ่ายทอดกันอยู่

การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพเมื่อมีความรู้สึก ความเชื่อ มีความสนใจหรือมีผล ประโยชน์ร่วมกัน การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพก็มีการพัฒนาตามไปด้วย ดังตัวอย่าง ช่างแกะสลักไม้ ในอดีตมีการถ่ายทอดทักษะกันโดยสถาบันครอบครัว และเพื่อนบ้านใน ชุมชน ต่อ มาก็มีสถานประกอบการตั้งโรงงานแกะสลักขึ้นภายในชุมชน ในชุมชนบ้านกิวแลหลวง มีการ ถ่ายทอดการแกะสลักไม้กันหลายรุ่น ชาวบ้านกิวแลหลวงอายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป ส่วนมากทั้งชาย หญิงจะแกะสลักไม้เป็นกัน ในสมัยก่อนไม้สักยังมีมากจะแกะสลักกันหลายครัวเรือน เด็ก ๆ จะฝึก หนีเรียนจากครอบครัวหรือเครือญาติ จากการสัมภาษณ์ นางบุญนำ เล่าให้ฟังว่า "เฮียนแกะสลักไม้ จากอ้ายป่าว ตอนแรกฝึกแกะสลักไม้แผ่นเป็นรูปต่าง ๆ โดยมีคนเขียนลายลงบนแผ่นไม้และก้อย ๆ ฝึกกับเพื่อนร่วมอาชีพแกะสลักโดยกัน ไผ่แกงอะยังก็สอนกันหัดแกะมาตั้งแต่อายุสิบกว่าปี"

นายสะอาด อายุ 44 ปี เล่าว่า "ตอนเป็นละอ่อน (เป็นเด็ก) ไปเล่นใกล้ ๆ ที่เขาแกะสลัก เป็นใจซื้อ หยิบเครื่องมือส่งให้ เช่น ค้อน สิ่ว ยะฮื้อได้รู้จักเครื่องมือชนิดต่าง ๆ เช่นสิ่วขนาดไหนจะไ้กับงาน อย่างใด สิ่วเบอร์ใหญ่ ก็ใช้แกะงานที่หยาบ สิ่วขนาดเล็กก็ไ้แกะงานที่ละเอียด" นายสะอาดบอกว่า "แรก ๆ ก็ไปส่งพ่อเป็น" พ่ออายุประมาณ 17-18 ปี ลองแกะดู ใหม่ ๆ ก็ซื้อไม้สักมาลองแกะเอง ฝีมือ ไม่ละเอียดนักทำอยู่ 3 - 4 ปี ก็ไปรับจ้างกับบริษัทแกะสลักตั้งอยู่แถวทิพย์เนตร อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่

สัมภาษณ์ นางไพเราะ เพ็ญสระพันธ์ อายุ 53 ปี อาชีพค้าขายไม้แกะสลัก คุณน้า ไพเราะ เล่าให้ฟังว่าตนเองตอนแรกมีอาชีพเป็นแม่บ้าน สามีมีอาชีพเป็นลูกจ้างของบริษัทเอกชน ทำงานอยู่จังหวัดลำปางเดือนหนึ่งจะกลับมาบ้านครั้งหนึ่ง ลูกสาวเรียนอยู่สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ อยู่ชั้นปีที่ 4 แล้ว อยู่บ้านเฉย ๆ ก็เหงาเลยหารายได้พิเศษโดยมาทำร้านรวมกลุ่มกับกลุ่มแกะสลักไม้ บ้านกิวแลหลวง ผู้วิจัยถามว่าได้รับการถ่ายทอดอาชีพนี้จากไหน น้าไพเราะบอกว่าเรียนรู้จาก เพื่อน ๆ ซึ่งได้มาทำหุ้มร้านก่อน ตนเองเห็นเขามีรายได้ดีก็เลยมาลองทำดู ตอนแรกก็จ้างเขาทำร้าน โดยขอใช้ชื่อของกรมชลประทานโดยใช้พื้นที่ติดกับคลองส่งน้ำแม่แดง แล้วให้สมาชิกในกลุ่มที่ แกะสลักไม้นำเอาผลงานมาตั้งโชว์ที่ร้านตน เมื่อลูกค้ามาชมและซื้อของก็จะแบ่งกำไรเข้ากลุ่มแกะ สลัก 5 เปอร์เซ็นต์ น้าไพเราะบอกว่า "ค้าขายมันกินบอมดี และไม่ใช้แรงมากนัก ใช้หัวสมองอย่าง เดียวและที่สำคัญคืออยู่ดีกำอู้ ถ้าเขาอู้ดีอู้ม่วนต่อลูกค้า ตอนฮับเป็นดี ๆ เป็นตั้งซื้อ" ผู้วิจัยถามถึง ไม้สักกับไม้จำอาที่แกะต่างกันคือ ไม้จำอาหลังจากขัดมันแล้วมีการลงแลคเกอร์ ส่วนไม้สักไม่ลง

แลคเกอร์ น้ำไฟเราบอกว่า “ไม่ลงไม้สักเพราะถูกค้าชอบ ไม้สักมันมีลายงามอยู่แล้ว ถ้าลงแลคเกอร์จะทำให้ไม่ถูกใจลูกค้า”

พี่แดง มุลเมือง อายุ 45 ปี อาชีพค้าขายและแกะสลักไม้ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ว่าชอบอาชีพนี้หรือไม่ “ชอบเพราะได้เงินง่าย ได้ขายดี งานอื่นงานหนัก ร่างกายไม่ค่อยไหว รายได้ประมาณ 3,000 กว่าบาทต่อเดือน ส่วนมากในร้านจะเน้นการแกะสลักข้าง คนไหนหัวไวมองแล้วทำได้ทันทีแล้วถ่ายทอดให้เพื่อนฝูง ร้านของกลุ่มทำมาได้ประมาณ 1 ปีแล้ว

ในอดีตค่านิยมเกี่ยวกับการแกะสลักไม้ มีเหตุมาจากยามที่ว่างจากทำไร่นา พวก สล่าที่มีฝีมือทางด้านแกะสลักจะได้รับการไหว้วานจากทางพระสงฆ์ให้ไปช่วยแกะสลักตามประตูหน้าต่างโบสถ์ วิหาร คนแต่ก่อนแก่แล้วทั้งโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญจะสร้างด้วยไม้ จึงมีการประดับตกแต่งสวยงามเพื่อเป็นหน้าเป็นตาแก่ชุมชน จากการช่วยเหลือกันแกะสลักประดับที่วัด ต่อมาคนมีฐานะก็มีการจ้างงานแกะสลักมาประดับตามบ้านเรือน และต่อมาก็กลายเป็นอาชีพแกะสลักไม้ถ่ายทอดทักษะค่านิยมให้ลูกหลานต่อไป

2.2 การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพแกะสลักไม้ โดยผู้เชี่ยวชาญในอาชีพและผู้ประกอบการ

โดยภาพรวมชุมชนบ้านกิวแลหลวง มีอาชีพหลักด้านการเกษตรและการแกะสลักไม้ ในชุมชนชนบทภาคเหนือมีระบบสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้คือ

1. ปัจจัยด้านประเพณีและวัฒนธรรม ที่มีระดับความรู้ ความสนใจที่ใกล้เคียงกัน ในการเรียนรู้เนื้อหา วิชาการถ่ายทอดจากบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้สอนวิชาการแกะสลักไม้และการตลาดพื้นฐาน ภายใต้กรอบวัฒนธรรมและประเพณี การเคารพนับถือผู้สูงอายุ และผู้รู้ตามระบบอาวุโสและเครือญาติภายในชุมชนที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนการสอนตามอัธยาศัย ยึดหยุ่นทั้งวิธีสอนในลักษณะ “สอนสั่งและตรวจสอบ” และวิธีเรียนรู้แบบ “ครูพักลักจำ” โดยปราศจากหลักสูตรชัดเจน

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ระบบการตลาดจากต่างประเทศที่ได้แผ่อิทธิพลครอบงำระบบการผลิตในหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์ นายอ้วน อายุ 48 ปี เจ้าของผู้ประกอบการจะผลิตสินค้าตามคำสั่งจากพ่อค้าบ้านถวาย อำเภอหางดง หรือลูกค้าจากเมืองเชียงใหม่ หรือจากกรุงเทพฯ

โดยตรง ตนเองจะเอาตัวอย่างสินค้ามาฝึกแกะหรือให้ลูกจ้างในร้านคนที่เก่ง ๆ ฝึกแกะตามตัวอย่าง แล้วสอนให้เพื่อน ๆ อีกทีหนึ่ง

ผู้รับการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาจากครูหรือสลาในรุ่นแรก ๆ ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายติ กลุ่มเพื่อนบ้านที่เป็นผู้คุ้นเคยกันที่มีที่อยู่อาศัยใกล้กันและขยายไปสู่กลุ่มบุคคลที่มีความ สนใจร่วม หรือมีผลประโยชน์ร่วมกันและคล้ายคลึงกันในกลุ่มชนอื่น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ความคิด ข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรระหว่างกันในกลุ่มบ้าน และระหว่างหมู่บ้าน จนเกิดกลายเป็น กลุ่มผู้รับการถ่ายทอดที่ติดต่อสัมพันธ์โดยการสร้างความเชื่อมโยงกันขึ้นระหว่างบุคคลและกลุ่มคน จนกลายเป็นเครือข่ายทางสังคมเศรษฐกิจในที่สุด

การรวมกลุ่มแกะสลักไม้ของชุมชนบ้านกิวแลหลวง จากการสนับสนุนของกำนัน สมบูรณ์ ธรรมวัง กำนันตำบลยุหว่า และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสันป่าตอง ได้รวมกลุ่มผู้มีอาชีพแกะสลักไม้จากตำบลใกล้เคียง ได้แก่ ตำบลบ้านแม่ ตำบลน้ำบ่อหลวง ตำบลสันกลาง รวมกลุ่มกันได้ 115 คน ขอขึ้นจดทะเบียนกลุ่มถูกต้องเป็นทางการ สาเหตุที่รวมกลุ่มเนื่องจากเมื่อก่อนมีปัญหาเกี่ยวกับ การโดยถูกจับจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทางกลุ่มจึงหาหนทางทำให้ถูกต้องตาม กฎหมาย โดยตั้งกลุ่มเป็นทางการ ไม้สักที่ใช้แกะสลักก็ใช้ไม้เก่า ไม้ฉำฉาก็ซื้อมาถูกต้องหรือเป็น ต่อไม้จากหัวไร่ปลายนา โดยเสียค่าสมัครเป็นสมาชิกคนละ 50 บาท และถือหุ้น ๆ ละ 100 บาท กับกลุ่มแกะสลักไม้

2.3 การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพอื่น ๆ

มีการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพโดยการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ เรียนจาก สถาบันการศึกษา ดังตัวอย่างอาชีพต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 อาชีพรับจ้าง นายอุทัย อาชีพช่างปูนเล่าให้ฟังว่า “ในชั้นแรกเข้าไปเป็นลูกมือ ให้ สล่าแก้ว (ช่างใหญ่) โดยขนทรายผสมปูน หิ้วปูน ให้เขา ต่อมาก็หัดโบกฉาบ ก่ออิฐ ซึ่งเป็น งานที่ใช้ความละเอียดและมีมือตามลำดับ เรียนรู้ลักษณะครูพักลักจำ จนในที่สุดก็สามารถรับเหมา เองได้ อาชีพช่างไม้ นายอินทร อายุ 62 ปี เล่าว่าตอนอายุ 25 ปี ไปเป็นลูกมือให้สล่า ส่งไม้ ใสไม้ ต่อมาก็เรียนรู้ฝึกหัดกับเขาจนสามารถทำประตู หน้าต่าง และสามารถรับเหมาสร้างบ้านได้ใน ที่สุด จากข้อมูล กชช. 2ค. สสำรวจปี 2539 ในบ้านกิวแลหลวงมีการประกอบอาชีพมากกว่า 1

อาชีพถึง 328 ครั้วเรือน คือถ้าว่างจากการทำการเกษตร ชาวบ้านจะทำอาชีพอื่นเพื่อหารายได้จุนเจือ ครอบครัวเช่น รับจ้าง การแกะสลักไม้ เป็นต้น

2.3.2 อาชีพช่างกลึง นายอนุ อายุ 29 ปี จบการศึกษาจากวิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ สาขาช่างกล ประกอบอาชีพช่างกลึงเหล็กและอ็อกเชื่อมประตูหน้าต่าง โครงหลังคาที่เป็นเหล็ก ได้รับการถ่ายทอดจากสถาบันการศึกษา

2.3.3 อาชีพเสริมสวย พี่สุพิน อายุ 40 ปี การเรียนรู้ตอนแรกเรียนรู้จากร้านเล็ก ๆ ในหมู่บ้านใกล้เคียง พอมีพื้นฐานแล้วไปเรียนโรงเรียนเสริมสวยอำเภอดอยสะเก็ด เชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2525 เรียนหลักสูตร 6 เดือน และไปเรียนต่อที่วิทยาลัยสารพัดช่าง หลักสูตรระยะสั้น 3 เดือน หลักสูตรบาร์เบอร์พื้นฐานและได้มาเปิดร้านเสริมสวยภายในหมู่บ้านในปี 2535 สาเหตุที่เลือกอาชีพนี้เพราะชอบเย็บปักถักร้อย รักสวยรักงามมาตั้งแต่เล็ก ๆ แล้ว อีกคนคือ พี่สุพัตรา อายุ 42 ปี จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตร กศน. เทียบเท่า พี่สุพัตรา เล่าว่า หลังจากเรียนจบโรงเรียนชั้นประถมศึกษา ได้ไปอาศัยอยู่กับป้าในตัวเมืองเชียงใหม่ ปี 2521 เรียนเสริมสวยที่โรงเรียนเสริมสวยบุษกร หลักสูตร 3 เดือนและในปี 2532 ได้เรียนเพิ่มเติมที่โรงเรียนเสริมสวยนิรันดร์รัตน์ ปัจจุบันเปิดร้านเสริมสวยขึ้นที่ในหมู่บ้าน ที่ชอบอาชีพนี้เพราะรายได้ดี เป็นงานไม่หนักเกินไป

2.3.4 อาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า คุณทิพย์วรรณ อายุ 34 ปี และคุณนงลักษณ์ อายุ 24 ปี เปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้าอยู่ในหมู่บ้าน คุณทิพย์วรรณ ไปเรียนตัดเย็บเสื้อผ้าครั้งแรกที่ร้านในตัวอำเภอสันป่าตอง 6 เดือน พอเป็นพื้นฐานแล้วไปเป็นลูกจ้างร้านซักผ้าในตัวเมืองเชียงใหม่ พร้อมกับเรียนรู้ไปด้วย ต่อมาได้เรียนที่โรงเรียนสอนตัดเสื้อเอื้องดอย ในตัวเมืองเชียงใหม่ 1 ปี คุณนงลักษณ์ หลังจากเรียนโรงเรียนสอนตัดเสื้อแล้วมาร่วมเปิดร้านกับคุณทิพย์วรรณที่บ้านกิวแลหลวง ตอนนี้กำลังอยู่ในระยะเปิดร้านใหม่ ลูกค้ายังไม่เชื่อฝีมือ แต่พยายามอดทนเมื่อลูกค้าเห็นฝีมือของพวกตนอะไรก็ดีขึ้น ที่ชอบอาชีพนี้เพราะเป็นอาชีพอิสระไม่มีใครมาบังคับและรายได้ก็พออยู่พอกิน เป็นงานไม่หนักเกินไป

2.3.5 อาชีพค้าขาย พี่เอื้อมเดือน อายุ 40 ปี เปิดร้านขายเสื้อผ้า การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม เริ่มอาชีพค้าขายโดยตอนแรกไปเป็นลูกจ้างและช่วยเจ้าของร้านขายของ นายจ้างก็ถ่ายทอดวิธีการหาแหล่งผลิต การคำนวณต้นทุน กำไร ผิดหักกับ

เป็นสาวติดเพื่อน การค้าขายเรียนรู้มาจากเพื่อนบ้าน โดยเอามอเตอร์ไซด์ไปซื้อสินค้าพวกอาหารสด กับข้าว และอาหารแห้งจากตลาดกิวแล่น้อย ซึ่งเป็นกาดเช้า ขายตั้งแต่เช้ามีดถึงบ่าย แม่ศรีจะนำมาขายให้ชาวบ้านในช่วงเย็น ที่ทำอาชีพนี้เพราะว่าแก่ตัวแล้วทำงานอื่นไม่ไหว สามีก็เสียชีวิตแล้วลูกไม่มี

ในชุมชนบ้านกิวแลหลวง ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันครอบครัว เครือญาติ กลุ่มอาชีพและผู้ประกอบการ ดังที่ยกตัวอย่างไปข้างต้น วิธีการถ่ายทอดใช้วิธีการบอกเล่า สอน แนะนำ ทำให้ดูเป็นตัวอย่างและการให้ฝึกทำตาม สื่อที่ใช้สอนคือ อุปกรณ์จริงที่ใช้ในการทำงาน เนื้อหาไม่มีหลักสูตรที่แน่นอน เป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เวลาที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้จะเป็นการเรียนรู้ตลอดเวลาโดยการกลมกลืนทางสังคม มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันตลอดเวลา

2.4 การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะอาชีพการทำงาน

การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะอาชีพในด้านการทำน่านั้น ผู้วิจัยพบว่า มีการกระทำโดยพ่อแม่ช่วงที่ออกไปทำนาก็คอยปลูกฝังค่านิยมและทักษะในการทำน่านไปด้วย พ่อใจมา เล่าว่าการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในการทำน่าน ผู้ที่จะถ่ายทอดได้ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์คือทำบ่อย ๆ จนเกิดทักษะ แล้วจึงถ่ายทอดให้ผู้รับทราบ เช่น ลูก หลาน ตอนพ่อใจมาเป็นหนุ่มฝึกไถนากับพ่อ แต่พ่อชอบให้พี่ชายทำมากกว่าเพราะต้องการให้ไถนาเสร็จเร็ว ตนเองต้องการฝึกไถไม่ค่อยได้ฝึก จะมีโอกาสฝึกหลังจากพ่อและพี่ชายเหนื่อย สาเหตุที่พ่อไม่ยอมให้ไถนาเพราะตนเองตัวเล็ก บังคับควายไม่ได้ ตามควายไม่ทันและยกคันไถไม่ไหว ทำให้ไถนาไม่เรียบร้อย คือบางส่วนไม่ได้ไถ ควายก็ลากไถพันไปแล้ว ต้องกลับมาไถซ้ำในรอบใหม่ เพราะไถนาต้องเดินไถไปตามแปลงนาเป็นรอบ ๆ ถ้าไถไม่เรียบร้อยที่หนึ่งจะทำให้เสียเวลาอีกหนึ่งรอบ หรือบางที่บังคับควายไม่ไหวทำให้ไถคั่นนาขาดก็มากกว่าจะเกิดทักษะได้ พ่อใจมาว่าต้องใช้เวลาหลายปีอยู่เหมือนกัน ส่วนพ่ออินทร ได้สอนที่ราณี ซึ่งกำพร้าแม่ตั้งแต่เล็ก ๆ ว่า คนส่วนใหญ่ที่มีอาชีพทำนามีค่านิยมเรื่องการเลือกคู่ครองให้ลูกชาย คือต้องดูว่าลูกสาวบ้านไหนปลูกข้าวเร็ว เป็นระเบียบ ไม่มีหนักรกในนาข้าว เกี่ยวข้าวไหว ดีข้าวเก่ง มีความคล่องแคล่ว และดูไปจนถึงการทำอาหารอร่อย เพราะในอดีตมีการลงแขก เจ้าภาพต้องเลี้ยงข้าวผู้มาช่วยงาน ส่วนพ่อพรหมก็คอยสอนที่สมศักดิ์ว่า คนที่ทำอาชีพทำนาในอดีต คนเฒ่าคนแก่

จะดูใครที่จะมาเป็นว่าที่ลูกเขยต้องเป็นคนขยันคือต้องทำนาเก่ง เป็นค่านิยมอย่างหนึ่งที่จะเลือก คู่ครองให้ลูกสาว เช่น ไถนาแต่เช้ามีดและเล็กช้ากว่าคนอื่น มีคันทนาใหญ่ เดินได้สะดวก ไม่มี หญ้ารก ดูแลน้ำในนาไม่ให้ขาดหรือแห้ง ใครเห็นก็อยากได้เป็นลูกเขย ที่สมศักดิ์ เล่าว่าคุณพ่อ สอนอยู่ทุกวันแต่ก็ทำไม่ค่อยได้ เพราะการไถนาเป็นงานหนักและเหนื่อย ไถนาเสร็จก็จะได้พัก ผ่อนก็ดีก็ต้องนอนระวังคอยดูแลควาย สุมไฟไล่ยุงให้ และสมัยก่อนมีคนมาขโมยควายถ้าเจ้าของ แผลอ ดังนั้นจึงนอนไม่เต็มที ค่านิยมที่พอพรหม พร้าสอนจึงปฏิบัติได้ไม่เต็มที่ สถาบันครอบครัว มีบทบาทการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในครอบครัวสูงมาก ซึ่งผู้ที่มี บทบาทการถ่ายทอดความ รู้ได้แก่ พ่อแม่ ผู้รับการถ่ายทอดความรู้คือลูก ๆ วิธีการถ่ายทอดใช้วิธีการบอกกล่าว สอน แนะนำ ทำให้ดูเป็นตัวอย่างและการให้ฝึกทำตาม สื่อที่ใช้ในการสอนก็คืออุปกรณ์จริงที่ใช้การทำงานเช่น เวลาพ่อแม่ไปทำงานก็จะเอาเด็ก ๆ ไปทุ่งนาด้วย แล้วเด็กผู้ชายก็จะไปดูพ่อ ช่วยพ่อนำควายใส่ แอ็ก ใส่ไถและฝึกหัดไถนา ฝึกหัดปั้นคันทนา ปัดรูรั้วของคันทนา กั้นน้ำ การถอนกล้า การเกี่ยวข้าว กองข้าว ตีข้าว ฯลฯ ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะดูแม่ช่วยแม่โดยการฝึกหัดมัดกล้า เอากล้าไปตกไว้ที่นา พร้อมทั้งจะปลูก ฝึกหัดปลูกนา (ปลูกต้นข้าว) เกี่ยวข้าว เป็นการเรียนรู้ การสอนที่ปฏิบัติทำตาม พ่อแม่ไปด้วย วิธีการเรียนรู้จะเป็นแบบไม่เป็นทางการซึ่งต้องเรียนไปฝึกหัดไปด้วยและผู้เรียนก็จะ อดจำเอง

3. กลไกและวิธีการในการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพของชุมชน

กลไกที่สำคัญที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพคือ บุคคลหรือองค์กรที่ทำ หน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพ ได้แก่ บุคคลในครอบครัวคือ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย รวมไปถึงผู้อาวุโส หรือผู้นำชุมชนหรือบางเรื่องที่ได้รับถ่ายทอดความรู้จากพ่อแม่ พี่ก็จะ เป็น ผู้ทำการสอนน้องต่อ เครือญาติ เช่น ลุงป้า น้าอา ผู้มีประสบการณ์ความรู้ทางด้านอาชีพก็อาจ เป็นผู้ถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ ต่อไปคือ กลุ่มอาชีพแต่ละประเภทมักมีระเบียบปฏิบัติเฉพาะกลุ่ม ของตนเช่น ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการทหาร ข้าราชการอัยการ ข้าราชการตุลาการ อาชีพ นักหนังสือพิมพ์ อาชีพนักแสดง อาชีพทำการเกษตร อาชีพรับจ้าง อาชีพดังกล่าวข้างต้นล้วนมี ระเบียบและวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันไป สมาชิกใหม่ของกลุ่มอาชีพต่างๆ จะต้องเรียนรู้ระเบียบ ประเพณีของกลุ่มอาชีพที่ตนเป็นสมาชิก เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกกลุ่มอาชีพนั้น เจ้าของ ผู้ประกอบการได้รับการถ่ายทอดรูปแบบค่านิยมและทักษะในอาชีพใหม่ ๆ ที่สั่งตรงจากลูกค้า เช่น

แต่เดิมผู้ประกอบการจะแกะสลักพวกช่าง สัตว์ต่าง ๆ ต่อมาได้รับตัวอย่างสินค้าใหม่ เช่น ตุ๊กตาเหมือนของเก่าสมัยโรมัน ภาพเทพเจ้าในนิยายปรัมปราของโลกตะวันตก ถ่ายทอดไปยังลูกจ้างอีกทีหนึ่ง

วิธีการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพเป็นการกระทำที่เป็นการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพ มีด้วยกันหลายวิธีเช่น การกล่อมเกลามาจากครอบครัว การสอน การปฏิบัติจริง การเลียนแบบหรือทำตามอย่างกัน เมื่อมีปริมาณผู้รับการถ่ายทอดมากขึ้น การถ่ายทอดก็มีการพัฒนาขึ้นเช่น มีการฝึกอบรม การสาธิต การไปศึกษาดูงาน เป็นต้น

3.1 ครอบครัว ในที่นี้คือ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย จะมีการถ่ายทอดค่านิยมโดยการกล่อมเกลามาแบบค่อยเป็นค่อยไป เช่น พี่ราณี อายุ 38 ปี ได้รับการถ่ายทอดคือ ถึงฤดูทำนาไปนอนกับพ่อแม่ที่ห่างนาในทุ่งนา ตนเองมีหน้าที่คอยดูแลน้อง พอน้อง ๆ หลับก็ไปช่วยพ่อแม่ถอนหญ้าต้นข้าว และแม่ก็สอนให้ปลูกข้าว ช่วยพ่อเลี้ยงควาย พี่สมศักดิ์ จากการทำตามพ่อแม่ไปทำนาตั้งแต่เล็ก ๆ เพราะอยู่บ้านไม่มีใครดูแล แรก ๆ ก็เล่นอยู่ตามห่างนา ต่อมาก็ช่วยพ่อเลี้ยงควาย หัดจับคันไถไถนา ซึมซับความรู้ต่าง ๆ เรียนรู้โดยที่ไม่รู้ตัวไม่ว่าจะเป็นการดำเนินา เกี่ยวข้าว ดูแลน้ำเข้านา อุดรรั่วตามคันนา ได้ปฏิบัติจริงตามพ่อแม่ กลไกในครอบครัวคือพ่อแม่ของพี่สมศักดิ์และพี่ราณีที่ถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพให้ลูกของตนเอง

อาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า ผู้หญิงมีการเรียนรู้เรื่องการเย็บปักถักร้อย งานบ้านงานครัว จากการเรียนรู้การถ่ายทอดความรู้จากแม่ ผู้หญิงในชนบทเกือบทุกคนจึงมีพื้นฐานความรู้ติดตัวมาจากครอบครัว เช่น คุณทิพย์วรรณ ตอนแรกเรียนรู้เรื่องเย็บปักถักร้อยจากแม่และพี่สาว พอเป็นพื้นฐานต่อจากนั้นก็หาความรู้เพิ่มเติมจากการไปเรียนเย็บเสื้อผ้า จากโรงเรียนสอนตัดเย็บเสื้อผ้าในตัวเมืองเชียงใหม่ จนสามารถเปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้าของตนเองได้

สรุปแล้วสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการถ่ายทอดความรู้ โดยการถ่ายทอดจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สู้ลูกหลาน เป็นการถ่ายทอดความรู้เบื้องต้น ความคิดและทัศนคติ การถ่ายทอดทักษะให้การปฏิบัติจริง โดยมีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เป็นผู้ประเมินผล ผู้ประกอบการหรือนายทุน เจ้าของธุรกิจ จะถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกจ้าง ในเครือข่ายของตน เรื่องที่ถ่ายทอดเป็นเทคนิควิธีการใหม่ ๆ โดยลูกจ้างเป็นผู้กำหนดรูปแบบ คุณลักษณะ ของสิ่งที่ต้องการ บางครั้งก็ทำตัวอย่างมาให้ดู สำหรับระบบเครือข่าย มีการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน กลุ่มญาติมิตร มี

ส่วนร่วมในการ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลาน ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะทางตรงและทางอ้อม เช่น การถ่ายทอดเทคนิคบางประการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะหรือการปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับงานในอาชีพ ทำให้เกิดความตระหนักห่วงแหนในคุณค่า

วิธีการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพในชุมชนบ้านกิวแลหลวง กระบวนการถ่ายทอด ผู้ให้ ผู้รับและผู้ที่เกี่ยวข้อง การถ่ายทอดในกระบวนการกล่อมเกล่าที่เกิดขึ้น ภายในชุมชนตั้งแต่ดั้งเดิม สถาบันครอบครัวพ่อแม่มีบทบาทเป็นอย่างสูงต่อการทำหน้าที่บ่มเพาะลูก ตั้งแต่แบบแผน คุณลักษณะ การปฏิบัติตน จารีตประเพณี เพื่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ และนอกจากนี้แล้ว ในระบบความสัมพันธ์เครือญาติ การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส บทบาทของปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของ ชุมชนให้แก่บุตรหลานและสมาชิกชุมชนสืบต่อไป การถ่ายทอดทางตรง เช่น สั่งสอน แนะนำ ตักเตือน มอบหมายงานให้ปฏิบัติด้วยการ เริ่มให้เข้าช่วยกิจกรรมครอบครัว ตามความเหมาะสมกับความสามารถ ตามวัย และเหมาะสมกับความเป็นลูกหญิงหรือลูกชาย ตามสภาพที่เป็นจริง เช่นการถ่ายทอดในเรื่อง การทำไร่ ทำนา เด็กอายุประมาณ 8-9 ปี ก็จะมีเริ่มออกไปไร่-นา กับพ่อแม่แล้ว ในระยะนี้เด็ก ๆ อาจจะไม่มีความเหมาะสมต่อการทำกิจกรรมใด ๆ ได้แต่การได้ไปรู้ไปเห็นพ่อแม่ปฏิบัติงานก็จะทำให้เด็กได้เริ่มสังเกตเห็นวิธีการที่ไม่ซับซ้อน หรือเริ่มเรียนรู้ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้างที่พ่อแม่ได้ทำไปในวันนั้น ตอนเด็ก ๆ พ่อแม่ จะนำไปไร่ไปนาด้วย ได้สังเกตเห็นได้ว่า พ่อแม่ทำงานอะไรบ้าง และเมื่อโตขึ้น พ่อแม่ก็จะเริ่มให้ช่วยปฏิบัติที่ง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก เช่น ช่วยถอนหญ้า ช่วยหยิบเครื่องมือ ช่วยเก็บเศษไม้ปลายไม้ การตากถางเป็นลำดับ ไปจนถึงงานทุกอย่างที่ผู้ใหญ่ทำ เป็นการเรียนรู้ โดยตรงด้วยการปฏิบัติจริง ซึ่งกระทำไปพร้อม ๆ กับพ่อแม่ ถ่ายทอดที่จะคอยบอกกล่าวกำกับวิธีการ ให้เป็นไปตามแบบแผนที่ต้องการ ในขณะที่เดียวกันเมื่อมีปัญหาข้อซักถามก็จะมีคำตอบกันโดยทันที ทำให้เกิดทักษะสั่งสมเป็นประสบการณ์ สิ่งที่เขาได้เรียนรู้เหล่านี้ เมื่อแต่งงานมีครอบครัวหรือก้าวสู่ความเป็นผู้อาวุโส ภูมิความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมานั้นก็จะถูกนำมาใช้ เพื่อถ่ายทอดแก่บุตรหลานของเขาต่อไป

3.2 เครือญาติ ในชุมชนชนบททั่วไปไม่ว่าจะเป็นภายในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง ส่วนใหญ่ จะมีสายสัมพันธ์กันทางเครือญาติมาก่อนหรือไม่ก็มีความสัมพันธ์กันฉันท์พี่น้องกัน

โดยการเข้าร่วมประเพณีและพิธีกรรมร่วมกัน ระบบเครือญาติจึงส่งผลให้คนในชุมชนอยู่กันแบบ ถ้อยที่ถ้อยอาศัย พี่พาทอาศัยและเกื้อกูลกัน ดังนั้นเมื่อทุกคนประสบปัญหาจึงทำให้ทุกคนเข้ามา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมคิดร่วมกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาเสมือนหนึ่งเป็นปัญหาของ ครอบครัวและชุมชนทั้งหมด เป็นลักษณะของเครือข่ายเชื่อมโยงไปทางเครือญาติก่อนแล้วจึง ขยายไปสู่กลุ่มอื่น จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านกิวแลหลวงเป็นเครือญาติเดียวกันทั้งทางตรง และทางอ้อม ทางตรงคือทางสายเลือดและโดยทางอ้อมคือการทำมีลูกหลานหลายชั้นที่อยู่ใน ชุมชนได้แต่งงานข้ามตระกูลกันไปมา ดังนั้นในเรื่องการช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรม งานด้านการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพจึงช่วยเหลือและพึ่งพาทอาศัยกันในรูปแบบของ เครือข่ายทางเครือญาติที่โยงใยแน่นหนา เกิดความเข้มแข็งในการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชน สืบทอดมายาวนาน ความเกี่ยวดองกันทางเครือญาติที่ได้พึ่งพาทอาศัยกันมาตลอดของชาวบ้าน กิวแลหลวงจึงเป็นกลไกสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพของชุมชน

3.3 ผู้ประกอบการ การดำเนินกิจกรรมกลุ่มอาชีพในชุมชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อ ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไม่สามารถตอบสนองความ ต้องการของสมาชิกได้ทุกประการ จากการที่กลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ เชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีขึ้นในชุมชนโดยอาศัยพื้นฐานความเกี่ยวข้องของระหว่างกันในเรื่อง ผลประโยชน์ที่จะได้รับในการจัดกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ผลประโยชน์เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้มี การตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ กลุ่มแกะสลักไม้ของชุมชนบ้านกิวแลหลวงที่มีการ รวมกลุ่มอันเนื่องมาจากมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล ข่าวสารกันภายในกลุ่ม

การเรียนรู้ร่วมกันและการถ่ายทอดให้กัน ใครเก่งทางด้านไหนก็สอนให้เพื่อน ตัวอย่าง นางบุญนำ ซึ่งตอนแรกเรียนแกะสลักมาจากพี่ชาย ต่อมารวมกลุ่มกับเพื่อนร่วมอาชีพ ใครเก่ง หรือถนัดด้านไหนก็ถ่ายทอดให้เพื่อนในกลุ่มอาชีพ พี่แดง มูลเมือง อายุ 45 ปี เจ้าของร้านขาย ไม้แกะสลัก เล่าว่า พ่อได้รับใบสั่งสินค้าจากลูกค้า ก็เอาตัวอย่างมาให้ลูกจ้างที่เก่ง ๆ แกะตาม ตัวอย่าง พ่อเป็นแล้วหรือเหมือนตัวอย่างก็จะสอนให้ลูกจ้างคนอื่น ๆ ทำ คนไหนที่แกะไม่ได้ก็มี หน้าที่เก็บรายละเอียดของงานเช่น ฮายขนช้าง ขัดกระดาษทราย เป็นต้น ภายในกลุ่มอาชีพ

ส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานการแกะสลักมาก่อนแล้ว บางคนเรียนจากคนในครอบครัว บางคนเรียนจากโรงงานโดยเคยไปเป็นลูกจ้างในโรงงานในตัวเมืองเชียงใหม่มาก่อน พอมารวมกลุ่มถ้ามีปัญหาที่ช่วยกันแก้ไขและฝึกหัดสอนกันในกลุ่ม (สัมภาษณ์ นายประยุทธ์ อายุ 40 ปี และ นายวัลลภ อายุ 37 ปี)

3.4 ผู้เชี่ยวชาญในอาชีพ เมื่อบุคคลผ่านพ้นการศึกษาจากโรงเรียนก็จะเริ่มประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองหรือครอบครัว สมาชิกใหม่ของกลุ่มอาชีพจะต้องเรียนรู้ระเบียบประเพณีของกลุ่มอาชีพที่ตนเป็นสมาชิกเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกนั้น

การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพของชุมชนบ้านกิ้วแลหลวง สถาบันครอบครัว คือ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย รวมไปถึงเครือญาติ กลุ่มอาชีพและผู้ประกอบการถ่ายทอดให้ลูกหลาน เครือญาติ กลุ่มเพื่อนบ้านที่เป็นผู้คุ้นเคยกันมีที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกัน และขยายไปสู่กลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกัน หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน การถ่ายทอดโดยตรง เช่น พ่อแม่ สมาชิกในครอบครัวถ่ายทอดความรู้ให้ลูกหลานโดยตรง เป็นรายบุคคล ตามความรู้ความสามารถของผู้รับการถ่ายทอด โดยการบอกเล่า สาธิต และให้ปฏิบัติจริง เนื้อหาที่ถ่ายทอด เช่น การแกะสลักไม้ การตลาด การบรรจุหีบห่อ เป็นต้น สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดก็คือของจริง การทำนาก็ให้ปฏิบัติจริง มีการเตรียมดินสำหรับปลูก การดูแลรักษาตลอดจนการเก็บเกี่ยว ผลผลิต การแกะสลักก็ให้แกะสลักไม้จากของจริง มีการประเมินผลจากผลงานที่แกะได้ วิธีการถ่ายทอดก็เพิ่มขึ้นจากเดิม เมื่อมีจำนวนผู้รับการถ่ายทอดมากขึ้นใช้วิธีการฝึกอบรม การบรรยาย การสาธิต การศึกษาดูงาน และการให้ปฏิบัติจริง

ในกลุ่มอาชีพจะมีผู้เชี่ยวชาญในอาชีพ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มอาชีพแกะสลักไม้ในที่นี้คือ พี่อานันต์ ซึ่งได้รับความรู้การแกะสลักมาจากตัวเมืองเชียงใหม่ นับว่าเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดทักษะและค่านิยมในอาชีพ โดยที่พี่อานันต์ ถ่ายทอดให้พี่วัลลภ และพี่ประยุทธ์ แล้วมีการแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มสหกรณ์แกะสลักไม้ตำบลยวหา

ลักษณะโครงสร้างทางสังคมชนบท เอื้อต่อการก่อเกิดระบบการรวบรวมเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดเป็นกระบวนการถ่ายทอดและสั่งสอนอย่างง่าย โดยไม่มีพิธีรีตรอง ทักษะของผู้อาวุโสที่เก่งในด้านการแกะสลักไม้และได้ไปหาความรู้เพิ่มเติมจากนอกชุมชน กลับ

มาใช้ความรู้นั้น ผสมผสานกับทักษะเดิมและภูมิปัญญาดั้งเดิมให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรุ่นต่อ ๆ มากก็เปรียบเสมือนการสร้างเนื้อหาความรู้หลากหลายเพิ่มขึ้น ในบริบทของการแกะสลักไม้ กระบวนการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้เกิดได้ทุกแห่งทุกเวลา โดยมีเนื้อหาที่พัฒนาขึ้นมา จากพื้นฐานทักษะของผู้อาวุโสที่เก่งในด้านแกะสลักไม้ หากจะนำกระบวนการดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียน

โครงสร้างทางสังคมของชุมชนบ้านกิวแลหลวงเป็นสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิม เริ่มจากระดับครอบครัวที่เป็นครอบครัวขยาย เครือญาติและเพื่อนบ้าน วิถีชีวิตเป็นแบบเรียบง่าย เด็ก ๆ จะได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้จากการได้พบเห็น บอกเล่า และลงมือทดลองปฏิบัติทั้งเนื้อหา ภายในบ้าน การทำมาหากิน จารีตประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน เมื่อกระแสการพัฒนา ในระดับจังหวัดได้เริ่มเข้าสู่หมู่บ้านอย่างมากมายและรวดเร็ว โดยเฉพาะระบบโรงเรียนที่บังคับให้ ผู้ปกครองทุกคนต้องส่งลูกหลานเข้าเรียนตามเกณฑ์อายุของพระราชบัญญัติประถมศึกษา หน้าที่ของการถ่ายทอดความรู้จึงเปลี่ยนไป การไปโรงเรียนเพิ่มความสำคัญมากยิ่งขึ้นตามลำดับ การติดตามพ่อแม่ผู้ปกครองไปไ้ร่่นามีโอกาสน้อยลง ทำให้ความผูกพันกับวิถีชีวิตของการทำไร่ทำนา จากเดิมที่มีการซึมซับโดยธรรมชาติค่อย ๆ หมดไป โอกาสของพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะทำหน้าที่ ผู้สอนและถ่ายทอดวิชาชีพและอื่น ๆ มีน้อยกว่าโรงเรียน

4. อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่มีต่อการ กำหนดค่านิยมและทักษะในอาชีพของชุมชนชนบทภาคเหนือ

สืบเนื่องจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสหลักของโลก ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี นโยบายการค้ากับต่างประเทศและนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้มีผลกระทบ ต่อ เศรษฐกิจในครอบครัว ซึ่งต้องใช้จ่ายเงินเพิ่มมากขึ้นจากในอดีต เศรษฐกิจเป็นแบบ “ทำมาหากิน” เป็นระบบที่ไม่พึ่งตลาดมุ่งผลิตเพื่อบริโภคในชุมชนเป็นหลัก การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะใน อาชีพยังมีอยู่ในครอบครัวและเครือญาติ พอมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การถ่ายทอดค่า นิยมและทักษะในอาชีพในชุมชนมีน้อยกว่าในอดีต และอีกประการหนึ่งคือ การพัฒนาเศรษฐกิจ ที่เน้นอุตสาหกรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่ดูทรัพยากรมนุษย์จากภาคชนบทสู่ภาคเมือง จากภาค เกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้มีผลกระทบต่อการถ่ายทอดคือ เมื่อแรงงานถูกดูดเข้าสู่ใน

เมืองในชุมชนก็มีการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพน้อยลง บางอาชีพแทบจะไม่มี ด้านสังคมการพึ่งตนเองในชุมชนในอดีตมีกิจกรรมที่มีอัตราการพึ่งพาตนเองสูง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ รักและหวงแหนสิ่งที่เป็นอาชีพของตน ภาคภูมิใจที่จะถ่ายทอดไปให้ลูกหลาน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นระบบคิดต่อสู้แก้ไขปัญหาด้วยตัวเองได้ผ่านการต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน อีกประการหนึ่งคือการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต ระบบการตลาดลูกค้า และเจ้าของผู้ประกอบการ ซึ่งต้องการผลผลิตตามปริมาณและคุณภาพที่ตนต้องการ ก็มีผลต่อการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพ เพราะต้องมีการประเมินผลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการของตลาดเป็นต้น

4.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตชุมชนบ้านกิวแลหลวงมีอาชีพหลักคือการทำนาทำไร่ นอกจากทำนาแล้วชาวบ้านยังปลูกพืชสวนครัว เช่น พริก แตงกวา มะเขือ บางทีก็มีฝ้ายปนไปกับข้าวไร่ด้วย ฝ้ายชาวบ้านปลูกเพื่อนำมาทอผ้าใช้ในครัวเรือน สวนผักสวนครัวก็ปลูกเพื่อเป็นกับข้าว ชุมชนพึ่งตนเองได้ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ความพออยู่พอกินของชาวบ้านก็อยู่ไม่ได้จำเป็นต้องใช้เงิน ดังนั้น ภายในครอบครัวทุกคนต้องรับภาระหาเงินมาจุนเจือครอบครัว เข้าต้องออกจากบ้าน พ่อแม่ไม่ประกอบอาชีพ ลูกก็ไปเรียนหนังสือตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ เวลาที่จะพบปะกันกับครอบครัวมีน้อยมาก ตัวอย่างเช่น ครอบครัว พี่ทอง ซึ่งมีอาชีพขับรถรับจ้างและค้าขาย พี่ทองและภรรยาต้องออกบ้านแต่เช้า ตั้งแต่ลูกยังไม่ตื่น พี่ทองขับรถไปส่งภรรยาไปซื้อสินค้าที่ตลาดต้นลำไย และนำมาขายอีกต่อหนึ่ง พี่ทองก็ขับรถตระเวนรับผู้โดยสารตามถนนสายเชียงใหม่-ฮอด จนถึงเย็นก็ไปรับภรรยากลับบ้าน ส่วนลูก ๆ ก็มีรถประจำมารับไปส่งโรงเรียน พี่ทองและภรรยาเล่าว่าบางวันแทบจะไม่มีเวลาคุยกับลูก เพราะกว่าจะเก็บของที่เหลือขายในตลาด กลับมาถึงบ้านลูก ๆ ก็เข้านอนแล้ว ตัวเองต้องเตรียมกับข้าวไว้ให้ลูกกินตอนเช้าหรือเตรียมเงินไว้ให้ในกรณีที่ทำกับข้าวไม่ทัน จะมีโอกาสพบหน้ากันเต็มที่ก็เป็นวันหยุด เช่น วันสำคัญต่าง ๆ สำหรับเสาร์ อาทิตย์ บางครั้งลูก ๆ ก็ไปเรียนพิเศษในเมืองเชียงใหม่ ทำให้การถ่ายทอดทักษะและค่านิยมในอาชีพ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวหายไป การถ่ายทอดความรู้โดยการ

กลุ่มเมลาในครอบครัวก็มีน้อยลงจนแทบจะไม่มี สาเหตุเป็นเพราะต้องการหาเงินมาจุนเจือครอบครัวเท่านั้นเอง

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งคือ จากเดิมที่ชาวนาทำนาเพียงอย่างเดียว แล้วปลูกผัก ปลูกฝ้ายไว้เป็นการพึ่งพาตนเองในครอบครัวได้ดังในอดีต การทำนาเพียงอย่างเดียวก็ไม่พอกินพอใช้ จำเป็นต้องปลูกพืชอย่างอื่นเข้ามาเสริมการทำนา เช่นปลูกถั่วเหลือง ปลูกหอมหัวใหญ่ ในอดีตค่าใช้จ่ายในครอบครัวไม่สูงมากนักเมื่อนำพืชเศรษฐกิจเข้ามาปลูก จากเดิมทำนา พ่อแม่สามารถถ่ายทอดค่านิยมและทักษะให้ลูกหลานได้ เช่น พ่อสอนลูกไถนา แม่สอนลูกเกี่ยวข้าว ดำนา ก็กลายเป็น ทุกสิ่งต้องมีการจ้าง เช่น ทำนาก็ต้องจ้างคนไถ จ้างคนปลูก ตลอดจนการจ้าง การขนขึ้นยุ้งฉาง การที่จะมาลงแขกหรือการไถ้วาน เหมือนในอดีตไม่ค่อยมีแล้ว ดังนั้นสิ่งที่สูญหายไประหว่างการลงแขกคือการทำงานที่ผู้คนได้ปฏิสัมพันธ์กัน การได้แลกเปลี่ยนความรู้กัน การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพก็หมดไปด้วย

การสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของรัฐ เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและทางสังคมที่สำคัญมาก การตัดถนนเข้าหมู่บ้านทำให้สามารถขนพืชผลผลิตไปสู่ตลาดสะดวกรวดเร็ว ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเริ่มซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกมากขึ้น เช่นเครื่องใช้ไฟฟ้า โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า อีกส่วนหนึ่งไม่ใช่เครื่องใช้ไฟฟ้า เช่นรถไถเดินตาม รถจักรยานยนต์ รถปิคอัพ ของเหล่านี้มีผลกระทบต่อชาวบ้านอย่างมาก ทั้งด้านบวก ด้านลบ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทางด้านเศรษฐกิจ คือ เพิ่มค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเครื่องอำนวยความสะดวก และค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาต้องเสียค่าไฟฟ้า ค่าน้ำมัน ค่าน้ำมันเครื่อง ค่าอะไหล่ ค่าซ่อม แต่ในขณะเดียวกันเครื่องอำนวยความสะดวกหลายอย่าง เช่น เทคโนโลยีที่ช่วยในการผลิตหรือการขนส่ง เช่น รถไถนาเดินตาม รถจักรยานยนต์ รถปิคอัพ ช่วยเพิ่มหลายคนมีอาชีพที่ทำ รายได้หลัก จากการเอาปิคอัพไปรับซื้อ ขายสินค้าเกษตรระหว่างหมู่บ้านกับเมือง รถไถเดินตามให้การทำนาทำไร่รวดเร็วทันฟ้าทันฝนดี แต่ในขณะเดียวกันก็มีผลเสียเหมือนกัน กล่าวคือ การใช้รถไถเดินตามทำให้ชาวบ้านขายควายไปหมดหมู่บ้าน ซึ่งควายเป็นแหล่งผลิตปุ๋ยชั้นดีฟรี ๆ ให้ ชาวบ้านเมื่อขายควายมาใช้รถไถเดินตาม ปุ๋ยคอกก็เกือบหมดไป (ยังหาปุ๋ยคอกได้จาก มูลวัว มูลหมู ที่ชาวบ้านยังเลี้ยงอยู่บางส่วน) ชาวบ้านต้องหันไปใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพง ใช้จ่ายในการผลิตเพิ่มขึ้น

เดิมชาวบ้านกิวแลหลวงมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ อาศัยทรัพยากรต่าง ๆ จากธรรมชาติ เป็นหลัก แต่ละครัวเรือนจะผลิตทุกอย่างเพื่อใช้เองและเป็นการผลิตแบบพอยังชีพ ก่อน พ.ศ. 2540 ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วกลายเป็นปัจจัยสำคัญผลักดันให้ประชาชนในภาคเหนือเร่งการผลิตและเสนอสินค้าแบบใหม่ต่อตลาดต่างประเทศ พร้อม ๆ กับการพัฒนาระบบการส่งออกพืชสวนและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ชุมชนหลายแห่งได้เร่งพัฒนาและปรับปรุงผลผลิตการแกะสลักไม้อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาจากคนรุ่นก่อน ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนของตนเอง สภาพหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจแบบพอ ยังชีพมาเป็นหมู่บ้านที่มีการผลิตเพื่อการค้า มีการผูกพันกับราคาสินค้าของตลาดระดับประเทศและระดับโลก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ มีสาเหตุมาจากการที่รัฐบาลได้ลงทุนพัฒนากิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ อาทิเช่น การสร้างถนน การนำไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้าน การที่มีถนนติดต่อกับหมู่บ้านอื่นและในตัวเมือง ทำให้ชาวบ้านสามารถติดต่อค้าขายผลผลิตทางการเกษตรกับเมืองสะดวกขึ้น

หมู่บ้านกิวแลหลวงมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2519 เดิมเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับครัวเรือน กลับกลายเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกและเพิ่มความสุขให้แก่ครอบครัว เช่น พัดลม ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เตารีดไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น สื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อชุมชนมาก ได้นำวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามาในหมู่บ้าน การแต่งกายของชาวบ้านโดยเฉพาะวัยรุ่นจะแต่งตัวตามแฟชั่นที่เห็นในโทรทัศน์ การพูดจาก็พูดภาษาไทยกลาง เช่น “ไปดูขบวนแห่การประกวดนางสงกรานต์ดีมา” แทนที่จะพูด “ไปผ่อขบวนแห่การประกวดนางสงกรานต์ดีมา” เป็นต้น นอกจากนี้บุตรหลานชาวบ้านสามารถศึกษาหรืออ่านหนังสือในเวลาว่างได้ ซึ่งเดิมต้องใช้แสงตะเกียง ชาวบ้านแทนที่จะนอนหลับแต่หัวค่ำก็มีวิทยุ - เทป และโทรทัศน์กลายเป็นสิ่งบันเทิงที่ขาดไม่ได้ และกลายเป็นเครื่องชี้ถึงฐานะของคนในหมู่บ้านประการหนึ่งด้วย

การที่มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ในครอบครัวต้องหาเครื่องอำนวยความสะดวกเข้ามาใช้ในครอบครัว เช่น พัดลม ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เตารีด เครื่องซักผ้า เป็นต้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ คือ เพิ่มค่าใช้จ่าย แรงงานในครอบครัว ต้องดิ้นรนหาเงินมาใช้ให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้ การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะอาชีพของพ่อแม่กับลูกหลานแทบจะไม่มี เพราะเด็กรุ่น

ลูกหลานได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นไม่สนใจวิชาชีพดั้งเดิมของพ่อแม่ ซึ่งมีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายเช่น อาชีพทำนาทำสวน อาชีพแกะสลักไม้ เด็กจะไม่ค่อยสนใจ จะสนใจในแขนงวิชาที่ตนเองเรียนจบมาเช่น มุ่งเน้นรับราชการหรือลูกจ้างตามบริษัทเอกชน หรือโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่

การมีถนนเข้าหมู่บ้านทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น เมืองมีถนนติดต่อหมู่บ้านอื่น ๆ และในตัวเมืองทำให้ชาวบ้านติดต่อค้าขายผลผลิตทางการเกษตร กับเมืองสะดวกขึ้น มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความรู้ คือ เมื่อเดินทางสะดวก การไปศึกษาดูงาน การไปรับการอบรมจากแหล่งความรู้ นอกชุมชนก็มีมากขึ้น อีกประการหนึ่งคือ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนได้กว้างขึ้น

4.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

การที่สถาบันครอบครัวของหมู่บ้านกึ่งแหล่งวงได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น จากเดิมมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายที่อยู่รวมกันหลายรุ่นหลายคนและหลายครอบครัว จะมีผู้สูงอายุหรือคนเฒ่าคนแก่รวมอยู่ด้วย ซึ่งจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ แต่ปัจจุบันสถาบันครอบครัวส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว มีพ่อแม่และลูกอยู่รวมกันเพียงไม่กี่คน ความอบอุ่นและโอกาสที่ผู้อาวุโสหรือผู้สูงอายุจะมาช่วยกล่อมเกล้าทางสังคมในครอบครัวที่เป็นญาติเดียวกันก็น้อยลง เพราะแต่ละครอบครัวจะมีบ้านเป็นของตัวเอง ซึ่งอาจปลูกสร้างอยู่ในบริเวณเดียวกับบ้านเดิมของพ่อแม่หรือปู่ย่า ตายาย หรือบางทีก็ปลูกสร้างบ้านใหม่ที่ไกลออกไป ด้วยเหตุนี้ทำให้กระบวนการเรียนรู้จากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลานในปัจจุบันมีลดน้อยลง ในปัจจุบันผู้นำครอบครัวหรือหัวหน้าของแต่ละครอบครัวนิยมทำงานนอกบ้านหรือไปทำงานที่อื่นในลักษณะไปเช้า-เย็นกลับหรือจากไปเป็นเวลานาน ลูกหลานก็ทิ้งไว้ให้คนเฒ่าคนแก่เลี้ยงดู บางทีก็จ้างคนที่รับเลี้ยงเด็กดูแลบ้าง โอกาสที่ครอบครัวพ่อแม่ลูกจะได้อยู่ร่วมกันกิจกรรมกัน อบรมสั่งสอนระหว่างพ่อแม่กับลูกก็น้อยกว่าในอดีต การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพก็มีน้อยกว่าในอดีตตามไปด้วย

ทางด้านสังคม การที่ชาวบ้านดูโทรทัศน์ทำให้เกิดการเลียนแบบการบริโภค ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ จากสังคมเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่โทรทัศน์ทำให้ชาวบ้านมีโลกทัศน์กว้างขึ้น การที่มีเส้นทางคมนาคมดี นอกจากจะทำให้การนำผลผลิตออกสู่ตลาดสะดวกรวดเร็วแล้ว ยังเป็นการ

ช่วยนำแรงงานจากหมู่บ้านเข้าสู่ตลาดแรงงานได้สะดวกรวดเร็ว การเดินทางที่สะดวกกว่าแต่ก่อน เป็นอันมาก ยังส่งผลให้ระบบการรักษาพยาบาลและการศึกษาเปลี่ยนไปอย่างมากด้วย คือในช่วงที่มี ถนน รถมอเตอร์ไซด์ไปมาสะดวกทำให้ชาวบ้านเดินทางไปรับการรักษา จากโรงพยาบาลในตัวอำเภอ สันป่าตอง หรืออำเภอเมืองเชียงใหม่ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสไปซื้อยาสมัยใหม่ในเมือง หรือไปหาหมอตามคลินิกด้วย การรักษาโรคแบบเก่าด้วยหมอสุมไพร หมอผีลดลงแต่ก็มีได้เลิกไปเสียทีเดียว คนส่วนมากในหมู่บ้าน ยังใช้วิธีการรักษาทั้งแบบใหม่และแบบเก่า บางคนไปหาหมอสสมัยใหม่ พอไม่หายก็กลับไปหาหมอแบบเก่าก็มี บางคนรักษาหมอแบบเก่าก่อนพอไม่หายก็ไปหาหมอสสมัยใหม่

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น มีทั้งส่วนที่ส่งผลกระทบ ต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ซึ่งโดยทั่วไปพบว่าชาวบ้านมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ย่อมแสดงว่ามีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ นั่นเอง การส่งบุตรหลานเรียนสูง ชาวบ้านให้ความสำคัญการศึกษามากขึ้น เดิมนั้นครอบครัวที่ส่งลูกหลานเรียนสูงมักเป็นครอบครัวที่มีบทบาทในชุมชนเช่นเป็นครอบครัวของผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เช่น ตระกูล "ภิญโญฤทธิ์" ซึ่งเป็นตระกูลของผู้ใหญ่บ้านเก่า ลูกหลานได้รับ ราชการหลายคนเป็นต้น ปัจจุบันครอบครัวทั่วไปนิยมส่งลูกเรียนมากขึ้น โดยเข้าไปเรียนในเมือง ถ้าสอบโรงเรียนรัฐบาลไม่ได้ก็เรียนโรงเรียนเอกชน

การปฏิบัติภายในครัวเรือนในเรื่องต่าง ๆ การถือศีลในช่วงเข้าพรรษา ในช่วงปัจจุบันมีการปฏิบัติเดียวกับการถือศีล ในช่วงเข้าพรรษาลดน้อยลง ในอดีตชาวบ้านเคร่งครัด ชาวบ้านจะไปถือศีลปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษา คนเฒ่าคนแก่ไปนอนจำศีลที่วัด ปัจจุบันการไปนอนจำศีลที่วัดจะมีอยู่แต่มีไม่มากนัก เนื่องจากสภาพหมู่บ้านเปลี่ยนไป มีสิ่งพักผ่อนหย่อนใจตามแบบสังคมเมือง เช่นมีโทรทัศน์ จึงไม่ค่อยไปจำศีลที่วัด เพราะติดรายการโทรทัศน์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่เกิดขึ้น การไปวัดทุกวันพระ ชาวบ้านยังคงปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การเชื่อฟังผู้อาวุโส แม้ว่าสภาพหมู่บ้านจะเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น แต่ชาวบ้านส่วนมากยังคงให้การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสในหมู่บ้าน กิริยามารยาทที่แสดงต่อผู้อาวุโสจะเป็นไปในลักษณะอ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่ค่อยพูดจาโต้เถียงผู้ใหญ่ โดยทั่วไปยังมีการช่วยเหลืองานของผู้อาวุโสค่อนข้างดี ในด้านขอความช่วยเหลือปรึกษาหารือกับผู้อาวุโสในด้านต่าง ๆ มีมากขึ้น

เมื่อสังคมชนบทได้มีการติดต่อกับสังคมเมืองมากขึ้นการพึ่งพาอาศัยกันภายในสังคมชนบทน้อยลง ระบบครอบครัวและเครือญาติ ซึ่งเดิมเคยเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจ สังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ได้เข้ามาทำหน้าที่เหล่านั้นแทนระบบครอบครัวและเครือญาติ เช่น หน่วยงานที่รัฐเข้ามาได้แก่ โรงเรียนให้การศึกษาแก่บุตรหลาน ธนาคาร หรือสหกรณ์ให้ชาวบ้าน กู้ยืมเงินแทนที่จะไปกู้กับญาติพี่น้อง เป็นต้น ปัจจุบันแนวโน้ม การลงแขกเอาแรงลดลงเป็นอย่างมาก ส่วนมากชาวบ้านใช้วิธีการจ้างแรงงานแทนทั้งที่ตอบแทนด้วยเงินหรือผลผลิต ส่วนการพึ่งพาอาศัยภายในเครือญาติ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่มากนัก และพบว่าหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาทำหน้าที่แทนระบบครอบครัวและเครือญาติดีคือ โรงเรียน โดยเฉพาะการตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนนั้น มีอิทธิพลต่อสถาบันครอบครัวของชาวบ้านพอสมควร เนื่องจากเป็นสถานที่รับเลี้ยงและอบรมเด็กช่วงอายุประมาณ 2 ขวบครึ่ง - 6 ปี ทำให้แบ่งเบากภาระของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก เนื่องจากประชากรเพิ่มมากในชุมชนในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติ มีจำกัดทำให้ชาวบ้านต้องออกไปทำงาน ติดต่อกับภายนอกชุมชนเพื่อหารายได้ จากแหล่งอื่น ๆ มาเลี้ยงครอบครัว เป็นเหตุให้ไม่มีเวลาที่จะติดต่อสัมพันธ์กันในครอบครัวและเครือญาติ มากเหมือนแต่ก่อน

สรุปการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพดังนี้

1. เดิมชุมชนมีลักษณะครอบครัวขยายมีคนหลายรุ่นรวมกันอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน เช่นมีปู่ย่า ตายาย ลุงป้าหน้าอา หรือไม่มีบริเวณบ้านใกล้เคียงกัน ในเนื้อที่เดียวกัน ผลก็คือ เป็นการสะดวกที่ ผู้ให้การถ่ายทอดคือ ปู่ย่าตายาย จะถ่ายทอดค่านิยมและทักษะอาชีพให้ลูกหลานได้สะดวก แต่ในปัจจุบันลักษณะครอบครัวจะเป็นเพียงครอบครัวเล็ก ๆ ซึ่งจะมีเพียงพ่อแม่ลูก การติดต่อระหว่างเครือญาติก็มีความถี่น้อยลง โอกาสที่จะมีการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพเดิมของบรรพบุรุษคือปู่ย่า ตายาย มายังลูกหลาน ซึ่งเป็นผู้รับการถ่ายทอดก็มีน้อยลงไปด้วย

2. การมีถนนทำให้การคมนาคมสะดวกผลก็คือมีการนำแรงงานนอกหมู่บ้านเข้าสู่ตลาดแรงงานได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้ ค่านิยมและทักษะอาชีพซึ่งแต่

เดิมเรียนรู้เพียงจากชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียง เช่นได้ไปเรียนรู้การแกะสลักไม้ รูปแบบใหม่ ๆ จากบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ไปปรับความรู้ในการประกอบอาชีพที่ นิคมอุตสาหกรรมลำพูนเป็นต้น

3. การคมนาคมสะดวกเมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยก็สามารถไปหาหมอที่โรงพยาบาล สันป่าตอง และในตัวเมืองเชียงใหม่ การที่จะรักษาโรคแบบเก่าด้วยหมอสมุนไพรก็หาคนรับการ ถ่ายทอดยาก

4. การเข้ามาของหน่วยงานของรัฐและเอกชน ทำให้การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะ อาชีพเปลี่ยนบทบาทไป คือ ศูนย์เด็กเล็ก ก็รับเลี้ยงและดูแลเด็กอายุ 2-6 ปี โรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ก็ให้การศึกษากับบุตรหลาน ธนาคารและสหกรณ์ ก็ให้ยืมเงินแทนไปกู้กับญาติ พี่น้อง เหมือนแต่ก่อน มีหน่วยงานของเอกชนมาส่งเสริมวิชาชีพต่าง ๆ ให้ การถ่ายทอดความรู้ใน ชุมชนก็กว้างขึ้นกว่าเดิม คือแทนที่จะเรียนรู้อาชีพที่มีอยู่ในชุมชนอย่างเดียวก็มีโอกาสได้รับการ ถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพอื่น ๆ ด้วย

4.3 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

การแผ่ขยายของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นั้นได้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ เดิมชาวบ้าน ผลิตเพื่อเอาไว้บริโภค แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น และ มีเงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนรวมทั้งเกิดอาชีพร่อนนอกเหนือจากการทำนาเพียงอย่าง เดียว เมื่อเศรษฐกิจเปลี่ยนมาเป็นแบบเพื่อการค้า มีผลที่ตามมาคือ ชาวบ้านมีการพัฒนาพลังงาน ผลิตโดยเปลี่ยนจากการผลิตแบบดั้งเดิมที่อาศัยธรรมชาติและเครื่องมือแบบเก่า คือใช้แรงงานคน และสัตว์ เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีและวิทยาการแบบใหม่เข้ามาใช้ในการผลิต ภายในหมู่บ้านเป็น การนำปุ๋ย ปืซพันธุแบบใหม่ที่ทางเกษตรอำเภอ พ่อค้าแนะนำ การใช้รถไถแบบเดินตาม รถแทรกเตอร์ เครื่องสูบน้ำรูปแบบที่เห็นถึงความแตกต่างของช่องว่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่เห็น ได้ชัดเจนที่สุดคือ การสะสมทางด้านวัตถุเป็น โทรทัศน์ เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ รถไถแบบเดินตาม การศึกษา ของสมาชิกภายในครัวเรือน ฯลฯ เมื่อ เศรษฐกิจเป็นแบบการค้าทำให้เกิดการเปลี่ยน แปลงทางด้านแรงงานคือ ผู้ที่มีที่ดินน้อยและไม่มีที่ดินหรือผู้มีทุนน้อย ได้กลายมาเป็นแรงงาน

รับจ้างภายในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านรวมทั้งระบบเศรษฐกิจที่เน้นผลิตเพื่อการค้านี้ ทำให้ชาวบ้านไม่มีเวลาช่วยเหลือ ทางด้านการแลกเปลี่ยนแรงงานเหมือนในอดีตที่เคย "เอามือ" (ลงแขก) ระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกันลดน้อย หันมาจ้างว่าจ้างแทน ทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านต้องพึ่งพิงกับเศรษฐกิจทุนนิยมโลก ทำให้พืชผล การทำนาทำไร่ ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดโลก ฉะนั้นชาวบ้านจะถูกพืชชนิดใด ต้องดูราคาของตลาดว่าดีหรือไม่อย่างไร แนวโน้มเป็นอย่างไร จึงจะทำการผลิต ทั้งนี้ เนื่องจากการลงทุนในการผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้น นับตั้งแต่การว่าจ้างไถ ค่าแรงงาน ค่าปุ๋ย ค่าพันธุ์พืช ทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพิง และมีความสัมพันธ์กับตลาดโลกมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการติดต่อระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทมากขึ้นกว่าแต่ก่อน

การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เช่น มีการใช้รถไถนา เดิมตามแทนการใช้ควายในอดีต การใช้พืชพันธุ์ใหม่ การใช้ปุ๋ย และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทำให้การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพก็เริ่มหมดไป การที่พ่อจะสอนลูกไถนาเช่นในอดีตก็กลายเป็นจ้างรถไถมาไถนา จ้างคนมาดำนา การติดต่อสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันลดน้อยลง เพราะเครื่องจักรสามารถทำงานแทนแรงงานคนได้ สังคมที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันเช่นการลงแขก (เอามือ) เริ่มจะหมดไปเมื่อมีการใช้เครื่องจักร การติดต่อสัมพันธ์จะเป็นไปในเชิงธุรกิจมากขึ้น ลักษณะนี้ อาจมีผลกระทบไปถึง วัฒนธรรมใน ท้องถิ่นโดยทำให้กิจกรรมที่เป็นประเพณีต่าง ๆ มีน้อยลง คนในสังคมต้องมีภาระที่ต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพ

เทคโนโลยีบางอย่าง ทำให้สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เครื่องจักรกลบางชนิดที่ใช้ น้ำมัน เป็นต้น บางอย่างเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้เครื่องจักรกลขนาดใหญ่จะทำให้เกิดการสูญเสียหน้าดินไป การใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิตโดยการใช้ปุ๋ย และใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เมื่อใช้เป็นจำนวนมากและเป็นเวลานานจะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ เป็นการทำลาย จุลินทรีย์ในดินที่ช่วยปรับสภาพโครงสร้างของดินให้เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของพืช ผลของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช นอกจากจะมีพิษตกค้างอยู่ในดินแล้ว ยังทำให้ปนเปื้อนไปกับ ผลผลิตทางการเกษตรอีกด้วยและสารพิษที่ตกค้างอยู่ในดิน เมื่อถูกน้ำพัดพาจะลงปนเปื้อนอยู่ในแม่น้ำ ถ้าคลอง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ และถ้ามนุษย์นำสัตว์น้ำเหล่านั้นมาบริโภค สารเคมีจะเข้าไปสะสมในร่างกายมนุษย์ก่อให้เกิดอันตรายในภายหลังได้

ผลกระทบต่อการถ่ายทอดค่านิยม และทักษะในอาชีพเมื่อมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา การถ่ายทอดระหว่างคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นหนึ่งจะเหลือน้อยเต็มที่ การใช้รถไถเดินตามมาแทนควายไถนา การถ่ายทอดในลักษณะการขัดเกลากางสังคมโดยสถาบันครอบครัวก็จะหมดไป ตัวอย่าง นายสมศักดิ์ ซึ่งพ่อแม่พาไปไร่ไปนาตั้งแต่เล็ก ๆ ได้เริ่มเรียนรู้จากการช่วยพี่ชายเลี้ยงควาย ช่วยงานพ่อแม่โดยการหยิบเครื่องมือส่งให้ ตลอดจนถึงการฝึกหัดไถนาในเวลาต่อมาก็จะหมดไปเพราะการเตรียมดินโดยการไถไม่ใช้แรงควายเหมือนในอดีต การถ่ายทอดทักษะในการทำนาที่ยังพอเหลืออยู่ ก็มีการดำนา การเกี่ยวข้าว การตีข้าว ซึ่งชาวนาบางรายยังตีข้าวโดยใช้แรงคนอยู่ การแปรสภาพการ ต่ำข้าวโดยครกมองไม่มีเหลือแล้วในบ้านก็แล้วหลวง จะเหลือแต่การสีข้าวโดยใช้เครื่องสีข้าว เป็นต้น

อาชีพแกะสลักไม้ ในอดีตเทคโนโลยีที่ใช้คือเลื่อยใช้แรงคน ปัจจุบันเปลี่ยนไปใช้เลื่อยยนต์ ทำให้ได้งานมากและรวดเร็ว สำหรับการแกะสลักยังใช้แรงงานคน เพราะต้องใช้ความละเอียดและ ฝีมือในการแกะ เทคโนโลยีใหม่ที่นำมาใช้ได้แก่เครื่องขัดไม้ให้เรียบ โดยใช้มอเตอร์หมุน อาชีพช่างไม้ ในอดีตใช้กบไสไม้ ปัจจุบันใช้กบไฟฟ้า อาชีพช่างปูน บางครั้งก็ใช้เครื่องจักรช่วยในการผสมปูน อาชีพช่างเย็บผ้าก็ใช้จักรเย็บไฟฟ้า ช่างเสริมสวยมีเครื่องเป่าผมไฟฟ้า บัดดาเลียนไฟฟ้า เครื่องอบผมไฟฟ้าเข้ามาช่วยในการอำนวยความสะดวก สำหรับอาชีพ รับจ้างทั่วไปก็อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่นใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางไปรับจ้างทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน เป็นต้น

การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะอาชีพ ในอดีตการถ่ายทอดเป็นกระบวนการกลมกล่อมเวลาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ตั้งแต่ดั้งเดิมสถาบันครอบครัว พ่อแม่มีบทบาทเป็นอย่างสูงต่อการกระทำหน้าที่ บ่มเพาะลูกหลานตั้งแต่แบบแผนคุณลักษณะ การปฏิบัติตน จารีตประเพณี เพื่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ และนอกจากนี้แล้วในระบบความสัมพันธ์เครือญาติ การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส บทบาทของปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนต่อกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน ให้แก่ บุตรหลาน และสมาชิกในชุมชนสืบต่อไป กระบวนการวิธีที่ทำให้เกิดการ ถ่ายทอดให้สมาชิกในชุมชน เช่น กระบวนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อที่มีต่อธรรมชาติ เช่นการเลี้ยงผีผาย การเลี้ยงผีนา ในอดีต เป็นกระบวนการวิธีในการกลมกล่อมกล่าปลุกฝังค่านิยมของธรรมชาติ โดยผู้เข้าร่วมพิธีจะได้รับทราบซึมซับวิธีการ ขั้นตอน ด้านการ

สังเกต บอกกล่าว สอบถาม เข้าร่วมในพิธี ในกระบวนการผลิต นา ไร่สวน บุตรหลานจะมีโอกาสไปนา ไร่สวนพร้อม ๆ กับพ่อแม่ ตั้งแต่ยังเด็ก และเริ่มเรียนรู้ด้วยการเฝ้าดู สังเกต แบบแผนขั้นตอน แล้วเริ่มฝึกปฏิบัติจริงจากกิจกรรมง่าย ๆ เช่นการถอนวัชพืช การหยิบฉวยเครื่องมือให้กับพ่อแม่ และเริ่มปฏิบัติงานอยู่ร่วมกัน พ่อแม่จะเฝ้าบอกกล่าวแนะนำ พร้อมกับการซักถามจากบุตรหลาน เมื่อเกิดความไม่เข้าใจ ในกระบวนการปะทะสังสรรค์กับองค์กรภายนอก รูปแบบวิธีการคือ การประชุม การอบรม การศึกษาดูงาน การเผยแพร่ rondong การลอกเลียนแบบผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดส่วนใหญ่จะเป็นวิทยากรจากองค์กรต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่เกษตร เจ้าหน้าที่พัฒนากร เป็นต้น ผู้ที่เข้ารับการเรียนรู้ก็จะมีตั้งแต่ สมาชิกในชุมชนทั้งหมด ซึ่งมักจะเป็นการประชุมชี้แจง สำหรับในกระบวนการวิธีอื่น ๆ ผู้เรียนรู้มักจะเป็นตัวแทน สมาชิกชุมชน กลุ่มสมาชิกชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแกะสลักไม้ หรือผู้สนใจเฉพาะเรื่อง

สรุปการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพ

1. ทางด้านการเกษตร แต่เดิมใช้การผลิตแบบดั้งเดิมที่อาศัยธรรมชาติและเครื่องมือแบบเก่า คือใช้แรงงานคนและสัตว์ การถ่ายทอดทักษะค่านิยมในอาชีพก็เกิดขึ้นในครอบครัวโดยพ่อแม่ สอนลูกหลานของตน ต่อมามีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาแทนแรงงานคนและสัตว์ เช่น รถไถเดินตามหรือควายเหล็ก รถแทรกเตอร์ เครื่องสูบน้ำ การใช้ปุ๋ยเคมีแทนปุ๋ยคอกที่ได้จากมูลสัตว์

การใช้รถไถและรถแทรกเตอร์ ไถนาและปรับพื้นที่การเกษตรจะเป็นการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน โอกาสที่พ่อ พี่ชาย จะสอนน้องชายไถนา เหมือนในอดีตก็ไม่เกิดขึ้น

การใช้พืชพันธุ์ใหม่ ก็ไม่ทนต่อโรคทำให้ต้องซื้อยาฆ่าแมลงมาใช้ตามที่สัมภาระณ์ที่ผสมศักดิ์และพ่ออินทรร บอกว่า เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูก แมลงลงกินไม่เหมือนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้อยู่เก่า ซึ่งทนต่อการถูกลามของแมลงศัตรูพืช แต่ให้ผลผลิตน้อยดังนั้นจึงไม่มีทางเลือกจึงต้องใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ตามเกษตรอำเภอแนะนำ การถ่ายทอดความรู้ก็คือ การเข้าไปอบรมจากเกษตรอำเภอถึงการปลูกและบำรุงรักษา การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพก็เปลี่ยนไปตาม

2. ด้านการแกะสลักไม้ และอาชีพอื่น ๆ ก็ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยเช่น แกะสลักไม้ก็ใช้เลื่อยยนต์แทนแรงคน การใช้เครื่องขัดไม้ให้เรียบโดยใช้มอเตอร์หมุน การใช้กับไฟฟ้าใส่ไม้ในอาชีพช่างไม้ การใช้เครื่องจักรผสมปูน ในอาชีพปูน การใช้จักรเย็บผ้าไฟฟ้า ส่งผลนี้ทำให้แรงงานคนมีปฏิสัมพันธ์กันน้อยมาก การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพก็น้อยลง เพราะใช้เทคโนโลยีทำแทนนอกจากงานละเอียดจริง ๆ จึงจะถ่ายทอดจากผู้ถ่ายทอดไปยังผู้รับ การถ่ายทอด

อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพ ในอดีตการผลิตเป็นแบบผลิตพอใช้ชีพ ปัจจุบันการผลิตเป็นแบบการค้า ทำให้การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะในอาชีพเปลี่ยนไปเพราะไม่มีเวลาสอนลูกหลานเหมือนก่อนต้องคอยเร่งผลิตเพื่อความอยู่รอดในชีวิตประจำวัน เมื่อมีการสร้างถนนเชื่อมกับตัวเมืองทำให้การคมนาคมสะดวก การที่นักเรียนจะเดินทางไปเรียนในตัวเมืองก็สะดวกสบายกว่าแต่ก่อน เมื่อไฟฟ้าเข้าสู่ หมู่บ้านชาวบ้านชื่อวิฑู-เทพ ไทรทัศน์ ทำให้ชาวบ้านได้รับข่าวสาร มีโลกทัศน์กว้างขึ้น ในขณะที่เดียวกันกับวัฒนธรรมจากเมืองเข้ามาด้วย การถ่ายทอดความรู้ในอดีตครอบครัวมีบทบาทสำคัญที่สุด ปัจจุบัน หน่วยงานของรัฐเข้ามาทำหน้าที่แทน เช่น ศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียน เป็นต้น การเลียนแบบการดำรงชีวิตแบบสังคมเมืองทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น เมื่อค่าใช้จ่ายใน ครอบครัวสูงขึ้น จำเป็นต้องมีรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น ในครอบครัวจึงต้องมีการหางานทำช่วยเหลือกันทั้งพ่อ แม่ และคนในครอบครัวทำให้เวลาในการถ่ายทอดความรู้ ทางด้านค่านิยม และทักษะในอาชีพมีน้อยกว่าในอดีต